

Slovenské pohrebníctvo

magazín nielen pre profesionálov

IV / 2015

nepredajné

Publikované pod záštitou Slovenskej asociácie pohrebných a kremečných služieb

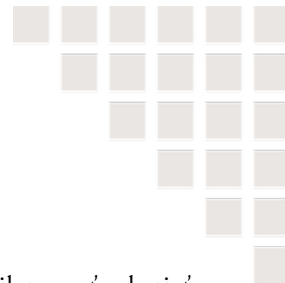
ISSN 1339-2131

Predstavy o duši
Kolumbáriá ako plot
Náhle úmrtia športovcov
Nebožtíci potrebujú širšie rakvy
O bratislavských cintorínoch s riaditeľom

Editoriál

šéfredaktora Ladislava Stríža

Vážení čitatelia,

rok sa nám pomaly končí, je čas aj trocha bilancovať, obzrieť sa poza chrbát, čo všetko sme stihli a čo potrebujeme ešte doriešiť. Hovorím o našom magazíne, ktorý sa pomaly a iste dostáva do povedomia aj skupinám ľudí, ktorí o takomto magazíne nemali ani poňatia.

Musíme sa v tejto súvislosti poďakovať aj krstnému otcovi nášho magazínu Ivanovi Vojtekovi – Tulimu, ako sa snaží náš magazín prezentovať divákovi aj humorom (viď. nedávna televízna relácia Nikto nie je dokonalý). Samozrejme, život nie je taký veselý ako sa na prvý pohľad zdá. Smrť v rodine nás dostane okamžite do reálneho sveta.

To, že pohrebníctvo a zdravotníctvo úzko súvisia, naznačuje aj množstvo listov, v ktorých nám opisujete nekalé praktiky ľudí pôsobiacich v zdravotníctve po úmrtí pacienta, či už v zdravotníckom zariadení alebo doma. Samotná redakčná rada stráca pomaly ale iste trpezlivosť pri čítaní uvedených sťažností, ktoré nám opisujete. Sme niekedy naozaj tá posledná inštitúcia, na ktorú sa obracajú zúfalí pisatelia.

Chcem tým len ako šéfredaktor naznačiť, že v budúcnosti sa budeme musieť viac zaoberať a konkrétne menovať tých, ktorí za úplatky dohadzujú a usmerňujú pozostalých do tej najlepšej pohrebnej služby (ako to často oni nazývajú), ba dokonca sú ochotní telefonicky privolať tú svoju pohrebnú službu, ktorá je často viacnásobne drahšia než tie ostatné. Musím konštatovať, že je to celoslovenský fenomén, ktorý sa snaží podkopávať dôstojnosť slušných ľudí vykonávajúcich úkony súvisiace s úmrtím pacienta.

Novelizácia pohrebného zákona z r. 2010 naznačila akýsi smer v danom obore. V našom magazíne sme predstavili moderné pohrebné služby, ktoré sa snažia kultúrnym spôsobom pristupovať k pozostalým. V tomto trende budeme pokračovať, budem rád, keď takéto pohrebné služby na Slovensku, ale aj u našich českých priateľov vzniknú. Naš magazín už druhý rok putuje aj za hranice Slovenska.

Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb je súčasťou skupiny pohrebníctiev v regióne V4. Preto prinesieme reportáže aj zo susedných krajín, čo určite prispeje ku skvalitneniu našich služieb a hlavne sa dostane do povedomia ľudí, pozostalých, že aj pohrebné služby sa dajú robiť na európskej úrovni.

Záverom mi dovoľte poďakovať sa v mene redakcie magazínu za vašu priazeň, podporu a prípadné komentáre na našej facebookovej stránke a každému popriať pokojné prežitie prichádzajúcich sviatkov.

*Ladislav
Stríž*

Slovenské pohrebníctvo - štvrťročník, ročník V., číslo IV, december 2015

Vydavateľ

SAPaKS, Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb
Trojičné námestie 12, 821 06 Bratislava
IČO: 30869421

Šéfredaktor

Ladislav Stríž

Redakcia

PhDr. Marcel Lincényi, Pavel Ondera,
Mgr. Zuzana Dinková, Mgr. Zuzana
Voštenáková

Stáli prispievatelia

Ing. Denisa Halajová, PhD.,
doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD.,
Peter Kicoš, Mgr. Peter Ondera, ThLic. Tomáš
Kotrlý, Th.D., Mgr. Jaroslav Šejvl

Grafika & design

Pavel Ondera

Fotografie

Pavel Ondera

Obálka

Pozostalí, cintorín Vrakúňa
foto Pavel Ondera

Kontakt

+421 903 716 024
+421 903 756 679
www.pohrebnictvo.sk
e-mail: sapaks@sapaks.sk
e-mail: pohrebnictvo@pohrebnictvo.sk

Registrácia

MK SR č. EV 4257/11
ISSN 1339-2131

Tlačiareň

SINEAL spol. s r.o., Kazanská 2,
821 06 Bratislava

Cena

Reálna cena 4,75 €, magazín je nepredajný,
distribúovaný zdarma na náklady vydavateľa
SAPaKS

Distribúcia

HENRIETTA direct marketing s.r.o.
henrietta@henrietta.sk

Vyšlo

15. decembra 2015

Nasledujúce vydanie

uzávierka 20. 02. 2016
distribúcia 15. 03. 2016

Partneri a sponzori

TOPA s.r.o., www.topa.sk
LAUK s.r.o., www.lauk.sk

Znak dvojazyčného obsahu na obálke

Výber z obsahu

Medzinárodná spomienka

11. 11. o 11. hodine a 11. minúte sme zapálili sviečky pri pamätníku padlého vojaka na Trojičnom námestí v Bratislave. Štyri roky trvajúca vojna si vyžiadala viac ako 9 a pol milióna životov vojakov a 7 miliónov civilistov...
str. 4 - 5

Rozhovor s riaditeľom

V súčasnosti zo správy cintorínov dotujeme aj starostlivosť o historické cintoríny. Je v našom záujme, aby historické cintoríny vyzerali dôstojne. Pri historických cintorínoch je nevyhnutné...
str. 8 - 9

Kolumbáriá odlievajú z betónu už 60 rokov

Zaujímavosťou betónových kolumbárií z rakúskeho Riedu je aj to, že môžu nahrádzať betónový plot na cintoríne, nakoľko z jednej strany sú umiestnené schránky na urny a z druhej strany majú rovnú betónovú stenu...
str. 12 - 13

V evidencii vojnových hrobov sa môžeme inšpirovať Čechmi

O možnostiach vytvoriť cezhraničnú mapu vojnových pietnych miest sme sa rozprávali s Ing. Janou Kráľovou z oddelenia miestnej štátnej správy sekcie verejnej správy na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky...
str. 16 - 17

Pri pohrebných kázňach je potrebné citlivo voliť biblický text

Väčšina pohrebných obradov na Slovensku prebieha dôstojne, no napriek tomu je priestor vo vzdelávaní duchovných, aby pohrebné kázne boli ešte kvalitnejšie. Upozorňuje na to doc. ThDr. Albín Masarik, PhD...
str. 18 - 19

Kde sú v skutočnosti pochovaní padlí vojaci?

Ani 70 rokov od skončenia druhej svetovej vojny nie je v mnohých prípadoch známe, kde v skutočnosti sú pochovaní padlí vojaci. Počas svojho bádania pri zisťovaní údajov o vojakoch...
str. 20 - 21

Smrť nie je tabu

Všetci raz zomrieme. Rokmi sa však menia obrady, zvyklosti či povery, ktoré s touto smutnou udalosťou v živote človeka súvisia, od stredoveku až po súčasnosť. Absencia prirodzeného vzťahu ku smrti...
str. 28 - 29

V Štúrove pochovali vojaka Červenej armády

Na Vojenskom cintoríne príslušníkov Červenej armády v Štúrove dňa 2. novembra 2015 za zvukov vojenskej hudby a čestných sál pochovali kostrové ostatky neznámeho vojaka, ktorý padol v krutých bojoch...
str. 36 - 37

ÚČASŤ NA MEDZINÁRODNEJ SPOMIENKE

Slovenská asociácia pohrebných a kremačných služieb, ktorá sa pridala k projektu spoločnej medzinárodnej spomienky na padlých vojakov v Prvej svetovej vojne vyzývala obyvateľov, organizácie, štátne inštitúcie a ostatných, aby sa zapojili do tohto projektu.

Organizátor z Maďarska začal túto spomienkovú akciu už minulý rok. V roku, kedy pred sto rokmi začala Prvá svetová vojna. Spomienková akcia potrvá až do roku 2018, kedy si pripomenieme 100 rokov od jej ukončenia. Vtedy vo francúzskom Compiègne podpísali prímerie, ktoré začalo platiť 11. 11. o 11. hodine. Znamenalo to prakticky koniec vojnových konfliktov, aj keď formálnym zakončením vojny boli zmluvy podpísané až v roku 1919.

Štyri roky trvajúca vojna si vyžiadala viac ako 9 a pol milióna životov vojakov a 7 miliónov civilistov. Brutalita vojnových štváčov sa nezastavila ani pred použitím zákerných chemických zbraní (chlór, yperit, fosgén). Následkom tejto neludskej zbrane úmerne vzrástol aj počet obetí, či doživotne postihnutých – strata zraku, ochrnutie, poškodenie mozgu, popáleniny zmržili státisíce, a tak na konci vojny mohli

Druhý tajomník maďarskej ambasády
András Dózsy

štatistici skonštatovať poranenia, zranenia a trvalé následky u takmer 20 miliónov ľudí, vojakov či civilov!

Hrozba vojnových konfliktov visí nad našim „civilizovaným svetom“ dodnes. Taktiež sa niektoré skupiny bojovníkov ani dnes neštítia použiť chemické zbrane a to aj proti civilnému obyvateľstvu. V podstate sa na ľudskej zvrátenej mysli nič nezmenilo. Preto iba preventívnym opakovaním si stálej prítomnosti hrozby vojen môžeme tlačiť na svetové veľmoci, na svetových policajtov, aby riešili spory vznikajúce po celom svete so zámerom nedopustiť ďalšie vojny.

Vpravo: starostka miestnej časti Podunajské Biskupice
Alžbeta Ožvaldová

Predseda Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb
Ladislav Stríž

Podpredseda Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb
Vladimír Ecker

Farár miestnej časti Podunajské Biskupice
Jozef Vadkerti

Myšlienka pripomínať si výročia vojnových konfliktov nie je ničím zvráteným. V tomto roku sme si pripomenuli 70 výročie ukončenia Druhej svetovej vojny, ktorá bola čo do rozsahu a počtu obetí najväčšia.

Chceli sme preto využiť aj príležitosť spomienky na padlých v Prvej svetovej vojne a pripomenúť verejnosti, politikom, mierotvorcom a predstaviteľom štátov jej dopady. Je dôležité, aby sme aj dnes poukazovali na tragédie minulosti a hovorili o nich s tými, ktorí ju nikdy našťastie nemuseli prežiť. Ide o našich mladých, deti, ide o budúcnosť.

11. 11. o 11. hodine a 11. minúte sme zapálili sviečky pri pamätníku padlého vojaka na Trojičnom námestí v Bratislave. Spomienky sa zúčastnila starostka miestnej časti Podunajské Biskupice a poslankyňa VÚC za bratislavský kraj PhDr. Alžbeta Ožvaldová, za cirkev ThLic. Jozef Vadkerti, poslankyňa mesta Bratislava Izabella Jéghe, predseda Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb Ladislav Stríž, podpredseda Slovenskej asociácie pohrebných a kremačných služieb Vladimír Ecker, ďalej zástupcovia miestneho hasičského zboru a verejnosť. Keďže iniciatíva a organizátor akcie je z Maďarska, pozvanie prijal aj druhý tajomník maďarskej ambasády András Dózsy.

Prispeli aj žiaci miestnej školy, ktorú oslovila Izabella Jéghe,
poslankyňa mesta Bratislava

Podľa organizátorov sme na zapojenie sa do tejto akcie kdekoľvek na Slovensku vyzvali širokú verejnosť. Mohli tak urobiť zapálením sviečky 11. 11. o 11. hodine a 11. minúte. Môžete tak urobiť pri pamätníku vo vašej obci, na pracovisku, na verejnosti i v súkromí i v nasledujúcom roku.

Text a fotografie Pavel Ondera

Organizátor:
KRAJJCZÁROS ALAPÍTVÁNY
Nezisková organizácia
www.krajczarosalapitvany.hu
Székhely: 8000 Székesfehérvár., Bátfai u. 41 B

V Ostrihome sa stretli odborníci na pohrebníctvo z krajín V4

V systéme pohrebníctva je nevyhnutná spolupráca medzi štátom, cirkvou a kremačnými a pohrebnými službami. Vyplynulo to z druhej medzinárodnej konferencie pohrebníctva vo Višegrádskom priestore, ktorá sa konala v dňoch 23. - 24. septembra v maďarskom Ostrihome.

Na odbornom podujatí sa stretli nielen odborníci z oblasti pohrebníctva, medicíny, štátnych úradov, ale aj predstavitelia cirkvi a samosprávy. „Stretli sme sa na najdôležitejšom podujatí v roku, ktoré je venované problematike pohrebníctva v krajinách V4. Máme veľa otázok, na ktoré je potrebné hľadať odpovede v diskusii medzi štátom, cirkvou a pohrebnými službami,“ konštatoval v úvode prezident Národnej asociácie pohrebníctva a priemyslu v Maďarsku (OTEI) József Horváth.

Podľa štátneho tajomníka Ministerstva humánnych zdrojov v Maďarsku Benceho Rétváriho každému zosnulému prináleží právo na dôstojné úmrtie a dôstojnú rozlúčku pri pohrebe. „Myslím si, že činnosť v oblasti pohrebníctva bude ešte dlho pretrvávať vo vzťahu medzi cirkvou, štátom a pohrebnými inštitúciami. Považujem preto za veľmi dôležité, že nová legislatíva v Maďarsku okrem iného poskytuje trestnoprávnu ochranu kostolom, v ktorých sa nachádzajú krypty, respektíve hrobky.“

Hlavní predstavitelia maďarských združení v pohrebníctve na podujatí podpísali etický kódex, ktorý popisuje etické pochovávanie. Ako uviedla Ildikó Kontsek z Národnej asociácie pohrebníctva a priemyslu v Maďarsku, novo prijatý kódex zaväzuje

všetkých členov, že budú vykonávať pohrebné služby v najvyššej kvalite, pričom sa bude zabezpečovať aj uskutočňovanie kontroly činnosti. „Chcem zdôrazniť, že etický kódex nie je adresovaný tým, ktorí dodržiavajú tieto pravidlá, ale tým, ktorí ich nedodržiavajú. Je totiž potrebné, aby sa v pohrebníctve začalo poctivo pracovať,“ dodala Ildikó Kontsek z Národnej asociácie pohrebníctva a priemyslu v Maďarsku.

Súčasťou odborného podujatia bolo tiež odovzdanie pohrebného vozu aj ostatných vecných darov zástupcovi Maďarov žijúcich v Zakarpatsku na Ukrajinu. Znie to neuveriteľne, ale v tejto oblasti ešte doteraz používajú pri pohreboch len konské povozy, nakoľko na zakúpenie pohrebného vozidla nemajú dostatok finančných prostriedkov.

Ako v závere konferencii uviedol zakladateľ medzinárodnej konferencie pohrebníctva vo Višegrádskom priestore a predseda Slovenskej asociácie kremačných a pohrebných služieb Ladislav Stríž, krajiny V4 majú podobnosti aj v systéme pohrebníctva a preto je priam nevyhnutné sa neustále učiť jeden od druhého a dianie konzultovať v spoločných diskusiách.

Najbližšie by sa odborníci z oblasti pohrebníctva mali podľa L. Stríža stretnúť vo Varšave v susednom Poľsku. Prvé odborné podujatie tohto typu vo Višegrádskom priestore sa uskutočnilo v dňoch 5.-6. novembra 2014 na výstavisku Expo Center v Trenčíne.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Odovzdanie pohrebného vozu aj ostatných vecných darov zástupcovi Maďarov žijúcich v Zakarpatsku na Ukrajinu

(zľava) Pavel Lacina CZ, Jan Hájek CZ, Ladislav Stríž SK, Horváth József HU, Béla Puskás HU, Balogh Karoly HU, Krzysztof Wolicki PL

Čakajú nás v pohrebníctve zmeny v súvislosti s masovou migráciou do Európy?

Komentár Pavla Onderu

Iný kraj, iný mrav platí doslovne pri pohľade na krajiny, kde dominuje kresťanstvo alebo islam. Odlišné mravy sa netýkajú len hygienických návykov, ale aj rozdielov v postoji k ženám, v obliekaní sa, v stravovaní, ako sme sa mali možnosť presvedčiť v prípade odmietania našej stravy v tábore Gabčíkovo. Rozdiely, a to markantné, sú aj vo zvyklostiach pri pochovávaní. Krajiny Európy, v ktorých žije islamská komunita vo väčšom počte, už majú svoje skúsenosti a zabehnutý systém aj v oblasti pohrebníctva. Ľudia hlásiaci sa k islamu majú neraz svoje cintoríny alebo vyhradené časti (ukázkovým príkladom z nášho blízkeho okolia je Zentralfriedhof Wien).

Tam, kde tieto samostatné cintoríny alebo oddelenia nie sú, zvyčajne prebieha uloženie zomrelých na cintorínoch kresťanských a židovských, a to aj z dôvodu styčných spoločných prvkov vyznávanej viery. Iné to však bude v krajinách, kde doteraz žila iba malá skupina obyvateľov hlásiacich sa k tomuto vierovyznaniu – islamu. Kto komu ustúpi? Poďme sa dnes pozrieť na rozdiely pri posledných veciach človeka medzi našimi kultúrami.

V roku 2013 sme uverejnili článok, ktorý nám formou rozhovoru ozrejmuje praktiky pri pochovávaní člena islamu – moslima. Rozhovor nám vtedy poskytol Mohamad Safwan Hasna, zakladateľ Islamskej nadácie na Slovensku.

„Islamský pohreb sa riadi svojimi pravidlami, ktoré vychádzajú z islamského právneho systému – šari‘e. Zomrelý moslim by mal byť pochovaný v čo najkratšom čase, a to v krajine, kde zomrel.“ Prakticky to pre nás znamená, že prevoz nebohého do štátu odkiaľ prišiel je nemožný. Pozostali majú výhrady aj proti pitve zomrelého, „je možná len v prípade, ak nastane situácia, kedy je nutné presne určiť bezprostrednú príčinu smrti, či už ide o dôvody forenzné (kriminálne prípady), alebo o verejný záujem (ochrana verejného zdravia, zamedzenie šírenia infekcií atď.).“ Náš Zákon však hovorí, že o tom, či prebehne pitva rozhoduje obhliadajúci lekár. Tak isto by mali príslušníci tejto komunity počítať s tým, že náš právny poriadok pokladá každého zomrelého za potencionálneho darcu tkanív a orgánov, čím však prichádza ku konfliktu, lebo islam vo svojom práve dbá aj na posmrtnú integritu ľudského tela a odsudzuje akékoľvek hanobenie mŕtvych, k čomu však pri odoberaní tkanív jednoducho prichádza.

Pohreb kremáciou je z náboženského hľadiska islamu vylúčený. V prípade úmrtia moslimov pôjde teda o normálne hrobové miesta, kde do jedného hrobu je možné pochovať len jedného zosnulého a s týmto miestom sa nesmie hýbať, pokiaľ sa všetky ostatky neobrátia v prach. Keďže vieme, že kostrové ostatky sa len veľmi ťažko zmenia na prach v priebehu desaťročí, musíme rátať s tým, že s takýmto hrobom sa nebude môcť pohnúť viac ako sto rokov, prípadne niekoľko storočí.

Podľa islamu by sa pohrebných prác, vrátane kopania jamy a zakopávania, mali zúčastňovať príbuzní. Zosnulý sa vkladá do priehlbiny v hrobe na pravý bok a tvárou smerom k Mekke. Náš platný zákon však výkop hrobu príbuzným nedovoľuje, vykonávajú ho zamestnanci pracujúci v organizácii s odbornou spôsobilosťou, ktorá právne preberá plnú zodpovednosť za výkon tejto činnosti.

Ďalší rozpor vidím v použití, vlastne skôr v nepoužití rakvy. Moslimovia sa nepochovávajú do rakvy v duchu citátu „prach si a v prach sa obrátiš“. Telo sa uloží do hrobu na pravý bok tvárou obrátenou smerom na Mekku (a to v plátenom rubáši). Potom, ako sa položí do zeme a každý z prítomných do jamy hodí tri hrste hliny, sa jama zakope. Zákon č. 131/2010 Z. z. o pohrebníctve v § 7 bod (1) hovorí, že: Ľudské pozostatky pri preprave na miesto vystavenia, pohrebu alebo pochovania musia byť oblečené a uložené do rakvy. Podľa pravidiel islamského pohrebu sa však pozostatky ukladajú do hrobu bez rakvy.

Ako vidieť, všetky tieto rozdiely môžu prispieť ku rozporom z hľadiska kultúr, no ak by sme sa na vec pozerali očami právnikovi, môže dochádzať aj k porušovaniu platných zákonov SR. Iste bude do okamihu, kým nepríde k legislatívnym zmenám, potrebná dávka rešpektu a privierania očí s ohľadom na toleranciu voči inému vierovyznaniu.

Nedá mi na tomto mieste nespomenúť aj opačnú stranu mince a tou je asimilácia, prispôbenie sa zvyklostiam v krajine, v ktorej sa rozhodli migranti žiť po odchode zo svojej domoviny a rešpektovanie zákonov panujúcich v novom domove, nech by boli akokoľvek odlišné.

Našinec, keď príde do oblasti islamu, musí rešpektovať ich právny poriadok, pri jeho prekročení naň neraz doplatili cudzinci dlhoročným väzením, či dokonca životom. Natíska sa teda otázka: „Do akej miery akceptovať kultúrne a náboženské zvyklosti? Do akej miery dovoliť moslimom, aby sme sa my, na našom území, domáci, museli prispôbovať zákonom, ktoré platia tisíce kilometrov od nás, a to aj za cenu, že porušíme naše vlastné platné zákony?“ Je len otázkou času, kedy jeden subjekt v pohrebníctve privolí ku zvyklostiam iných, vykoná pohreb podľa ich pravidiel a druhý ho za to popoženie pred súd. Že k tomu zatiaľ neprišlo? Všetko je raz prvý raz.

V Európe 21. storočia je v kurze sloboda, tolerancia a humanizmus. Môže sa preto poľahky stať, že s odvolaním sa na tieto hodnoty budeme meniť aj naše zákony, ten o pohrebníctve nevynímajúc. Potom už ozaj zostane len skonštatovať, že multikulturalizmus prevälcoval naše tradičné hodnoty. Prichádza nová Európa, do akej miery si ju pustíme na Slovensko...

Pavel Ondera, foto Mohamad Safwan Hasna

R. Vavruš: V Bratislave chcem čisté a bezpečné cintoríny

Pohrebníctvo mesta Bratislavy – MARIANUM od októbra tohto roku vedie nový riaditeľ Ing. Radoslav Vavruš. Požiadali sme ho preto o rozhovor, aby sme sa ho mohli spýtať na to, aké má plány s mestskou príspevkovou organizáciou, ktorá s vyše 150 zamestnancami spravuje, udržiava a prevádzkuje 17 cintorínov, bratislavské krematórium a 2 vojenské cintoríny.

Každý manažér prichádza do novej funkcie s vlastnou predstavou. Aké hlavné plány a vízie máte v Pohrebníctve mesta Bratislavy?

V prvom rade by som chcel nadviazať na všetko dobré, čo bolo v MARIANUM-e spravené za predchádzajúce obdobie. Myslím si, že v tejto spoločnosti sú spravené veľmi pevné základy a teda je na čom stavať. Po príchode som zistil, že v tejto mestskej organizácii sú pracovní ľudia, s ktorými je možné ďalej rozvíjať nielen pohrebné služby, ale aj správu cintorínov. Moje plány by som rozdelil do niekoľkých oblastí. My totiž máme zákazníkov v pohrebných službách, ale zároveň je našim zákazníkom hlavné mesto. Takže z hľadiska nejakej vízie sú to dve rozdielne oblasti, na ktoré sa chcem pozrieť detailnejšie, aby bolo možné skvalitňovať celý proces. Pritom tu nejde len o proces skvalitňovania služieb, ale aj o ich ďalší rozvoj. Ak dnes v Európe a kdekoľvek na svete v rámci pohrebných služieb dostávajú zákazníci určitý rozsah produktov a služieb, bol by som veľmi rád, keby sa tieto produkty a služby dostali aj k našim klientom. Čiže v pohrebných službách by som sa snažil vychádzať v ústrety najnovším trendom, ktoré sú vo svete. Či už ide o ekologizáciu, použitie technológií či samotné pochovávanie. Myslím si, že v tomto prípade má zmysel pozrieť sa na proces od začiatku až po koniec, aby sme vedeli, kde všade poskytujeme informácie o našich službách, akým spôsobom naši zákazníci nachádzajú tieto informácie a následne platia za naše služby.

Čo sa týka správy cintorínov, tú by som chcel vykonávať čo najefektívnejšie. To znamená, vykonávať takú správu, aby každý návštevník videl čistý cintorín, mohol si nábrať vodu, bol dostatočne informovaný a cítil sa na pietnom mieste predovšetkým bezpečne. Bezpečnosť považujem za prioritnú naozaj na prvom mieste, a to nielen pre návštevníkov cintorínov počas sviatkov, ale po celý rok.

Riaditeľ Pohrebníctva mesta Bratislavy – MARIANUM Ing. Radoslav Vavruš

Dá sa hovoriť o nejakých prioritách vo vašich plánoch, ktoré ste spomenuli?

Na prvom mieste by som určite zaradil nášho zákazníka, následne financie, ktoré je potrebné držať pod drobnohľadom, a potom sa zamerať na oblasti, ktoré považujem za prioritné. Určite budem chcieť zoptimalizovať procesy či už v pohrebných službách, alebo v správe cintorínov. Ak dnes niečo funguje dvadsať rokov, nemusí to fungovať najlepšie, chcem sa nato pozrieť a chcem to zlepšiť. Takisto by som chcel podporiť tie vyjadrenia a diskusie, ktoré umožňujú Slovenskej asociácii pohrebných a kremačných služieb otvoriť diskusiu o rozvoji pohrebných služieb na Slovensku, ktoré som osobne vnímal tak, že neprebíjali dostatočne intenzívne, respektíve v koordinácii s asociáciou.

Vo funkcii ste ešte len niekoľko týždňov a už sme si na bratislavských cintorínoch stihli všimnúť Vašu víziu v ekologizácii, nakoľko pribudli kontajneri na separovaný zber, pričom novinkou sú nádoby na sklo. S akými zmenami chcete prísť ohľadom bezpečnosti?

Čo sa týka bezpečnosti, chcem, aby sme na začiatku zachovali základné kroky, ktoré pre bezpečnosť musíme spraviť, to znamená aktívne odstraňovať dreviny, ktoré ohrozujú život a zdravie občanov. Ak sa teda doteraz dreviny odstraňovali len na základe podnetov od občanov, chcem, aby sme k tejto činnosti pristupovali aktívnejšie, pretože občan si môže myslieť, že správca v tomto nekoná dostatočne. V každom prípade aj

odstraňovanie drevín je spojené s nákladmi, ktoré znáša mestská organizácia, takže je potrebné sa zaoberať aj financiami. Vnímam, že kamery pomôžu vo zvýšení bezpečnosti, ale všetko závisí od toho, s akým rozpočtom pre tieto účely budeme disponovať. Musím taktiež povedať, že sme nadviazali výbornú spoluprácu s mestskou políciou, s ktorou intenzívne spolupracujeme pri riešení všetkých problémov, ktoré vznikajú na cintorínoch, či už ohľadom vandalizmu, alebo krádeží. Myslím si, že po tejto stránke robíme s mestskou políciou maximum.

Odstraňovať dreviny a stromy je istotne veľmi nákladné. Uvažovali ste nad nejakým systémovým riešením, aby si majitelia hrobových miest nevysádzali zeleň svojvoľne, a správca ju nemusel neskôr odstraňovať?

Tento proces momentálne podlieha detailnej analýze a súhlasím s vami, že tento proces musí byť riadený správcom. Pokiaľ v súčasnosti platí povinnosť vysadiť nové stromy za tie vyrúbané, tak nie je možná nekontrolovaná výsadba zelene.

Podme sa pozrieť na nedostatok hrobových miest, ktorý v súčasnosti trápí väčšinu správcom väčších cintorínov na Slovensku. Ako mienite riešiť nedostatok hrobových miest v hlavnom meste?

Ja som sa na túto otázku pozrel trochu detailnejšie a musím povedať, že ju nevnímam tak kriticky, ako je prezentovaná. V súčasnosti sú síce menšie cintoríny plné, ale stále máme kapacitné možnosti na väčších cintorínoch. Z analýz, ktoré sme vykonali, vyplýva, že máme možnosti získania hrobových miest či už v prípade skončenia nájomných zmlúv alebo po neplatičoch. Zatiaľ, jediný obmedzujúci faktor na získanie väčšieho počtu hrobových miest je otázka, čo s príslušenstvom hrobu, teda kameňom. Ale ak by som sa mal vyjadriť, či je nedostatok hrobových miest v Bratislave skutočne problém, tak môžem povedať, že z hľadiska strednodobého v priebehu 5 až 7 rokov nie /toto je podporené aj vývojom v pomere kremácií oproti klasickým pohrebom/, ale z hľadiska dlhodobého áno. Čiže ak budeme chcieť prísť s riešením, ktoré bude riešiť pochovávanie o sedem rokov, tak by sme naozaj mali poskytnúť adekvátny priestor a vytvoriť nové pohrebisko na pochovávanie.

Aká je vaša osobná predstava, ako by mal vyzeráť nový cintorín. Malo by o celomestský cintorín, ako napríklad vo Viedni, alebo ste skôr za rozširovanie už existujúcich cintorínov?

Moja predstava je viac menej v línii, ako ju možno definoval predchádzajúci riaditeľ, ktorý ju rozdelil na dve časti. Jedným z riešení je zriadiť nový celomestský centrálny cintorín, alebo vytvoriť tri menšie cintoríny. Zatiaľ, kroky, ktoré podniklo mesto, naznačujú vytvorenie nového centrálného mestského cintorína, ktorý by mal zohľadňovať vývoj, ktorému dnes čelíme, a teda vývoj v raste počtu kremácií a znižovania počtu klasických pohrebů. Čiže to je možno aj odpoveď na otázku, či vnímam kriticky hrobové miesta. Nevnímam, pretože naozaj máme 76 % podiel kremácií oproti 24 percentám klasických pohrebů.

Hovorili ste, že jedným z riešení je získavať nové hrobové miesta po neplatičoch alebo tých, ktorým končí nájom hrobového miesta. Ako chcete riešiť tento problém?

Ak by som chcel povedať, akým spôsobom chcem riešiť neplatičov, dával by som návod ostatným, ako sa majú správať. Ale k tejto otázke chcem povedať toľko, že ja túto tému vnímam v podstate ako hodnotovú. Ak sa totiž niekto rozhodne, že chce mať hrobové miesto, tak je to rozhodnutie dlhodobé a mal by som si ho prenajať na desať rokov. Ak chcem mať hrobové miesto, to neznamená, že si kupujem trvanlivé mlieko, ktoré

má vydržať jeden rok a potom sa budem znova rozhodovať či si to trvanlivé mlieko alebo hrobové miesto nechám alebo nie. Čiže skutočne táto otázka je o tom, aby sme spoločne, napr. aj s asociáciou na verejnosti komunikovali túto hodnotu. Pri prenájme vnímam aj sociálny rozmer, pretože prenájom hrobového miesta niečo stojí, ale na druhej strane by to malo byť hodnotové rozhodnutie. Riešenie nedostatku hrobových miest vnímam ako papierové, ale aj fyzické. V prvom prípade sa chcem pozrieť na papierovú evidenciu. V druhom prípade chcem, aby sa fyzicky skontrolovali všetky hrobové miesta v Bratislave, ktoré máme zaznamenané v evidencii.

Pravdepodobne sa v týchto dňoch ozvali nejakí majitelia hrobových miest, ktorí nemali zaplatené nájom, keďže MARIANUM vždy počas sviatkov upozorňuje na neplatičov nálepkami na pomníkoch.

Áno, tie nálepky plnia svoj účel, pretože oznamovali nezaplatené hrobové miesto tým, ktorí na túto zmluvnú povinnosť zabudli. Aj toto je jedna z možností ako pripomenúť, že tu je prítomný záväzok z nájomnej zmluvy. Neplatičov registrujeme najmä medzi tými, ktorí platia hrobové miesta na jeden rok. Takže jednoznačne odporúčam komunikovať takú hodnotu, aby si pozostali prenajímatelia hrobové miesta na desať rokov.

V úvode rozhovoru ste hovorili, že chcete poskytovať kvalitnejšie služby. Ale nato potrebujete mať viac peňazí. Ako ich chcete získať?

Pokiaľ nie je celková činnosť mestskej organizácie dotovaná príspevkom mesta, musí byť vykrývaná podnikateľskou činnosťou. Možnosti sú také, že na to, aby sme skutočne zabezpečili dôstojnú správu cintorínov, dostaneme buď zvýšený príspevok od mesta, alebo si ten príjem zabezpečíme iným spôsobom. A to buď z poskytovania zvýšeného objemu pohrebných služieb, alebo zo zvýšenej ceny za nájomné hrobových miest.

Takže uvažujete o tom, že by ste zvýšili poplatky za nájom hrobového miesta?

Z hľadiska ekonomiky by som na tom mal okamžite trvať, ale z hľadiska možnosti, ktoré dnes majú obyvatelia, si nemyslím, že je priechodné upravovať nájom za hrobové miesto.

Pozrime sa ešte na historické cintoríny, ktoré mestská organizácia spravuje z vlastných zdrojov, ale štát na ich starostlivosť v súčasnosti nedáva žiadne finančné zdroje.

Áno, je to tak, že v súčasnosti zo správy cintorínov dotujeme aj starostlivosť o historické cintoríny. Je v našom záujme, aby historické cintoríny vyzerali dôstojne. Naviac si myslím, že by stálo zato a budeme na tom pracovať, aby sme zvýšili informovanosť o historických cintorínoch a o osobách, ktoré sú tam pochované. Aj pre turistický ruch chceme do budúcnosti vytvoriť reálny koncept o osobách, ktoré sú pochované na bratislavských cintorínoch. Myslím si, že sa nemáme začo hanbiť a máme osobnosti, ktoré by mal vidieť celý svet.

Uvažovali ste nad tým, kde by ste mohli získať financie na správu historických cintorínov?

Pri historických cintorínoch je nevyhnutné si veľmi presne zdefinovať koncept, ktorý je zatiaľ v podobe diskusií. Tieto myšlienky je potrebné dať na papier z hľadiska času, obsahu, zodpovednosti a príslušných peňazí, ktoré by boli nutné investovať na to, aby sme zabezpečili kvalitnú správu historických cintorínov a adekvátnu informovanosť o osobách, ktoré sú na nich pochované. Čiže rozlišujem správu a hodnotu, ktoré by sa mali dostať k návštevníkom ako takým.

Rozprával sa Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

M. Hrádek:

Myslím si, že za 15 rokov som MARIANUM posunul o kus ďalej

Hlavné mesto SR Bratislava po pätnástich rokoch mení riaditeľa organizácie MARIANUM – Pohrebníctvo mesta Bratislavy. Rozprávali sme sa preto s odchádzajúcim riaditeľom JUDr. Mgr. Miloslavom Hrádekom, LL.M. nielen o tom, v akom stave zanecháva mestskú organizáciu, čo sa mu v tejto funkcii za posledné roky podarilo spraviť, ale aj o tom, aké má plány do budúcnosti on sám.

Znie to až neuveriteľne, že v čase, keď sa s výmenou mestských radných vymieňajú pravidelne šéfovia mestských organizácií, vy ste vo funkcii riaditeľa Pohrebníctva Bratislavy vydržali pätnásť rokov. Čo pre Vás znamená táto zmena?

Pätnásť rokov je obrovský kus života, to je pomaly jedna ľudská generácia. Približne v polovici tohto cyklu som sa šťastne oženil, dnes mám dve deti, jedno má osem rokov, druhé päť rokov. Niekedy som mal pocit, že MARIANUM bolo také moje ďalšie dieťa. Takže, samozrejme, že sa ťažko odchádza od tohto dieťaťa. Z MARIANUM-u sa doslova a do písmena stal člen rodiny, pretože pri manažérskej práci jednoducho nemôžete prestať rozmyšľať, čiže problémy som si často krát nosil domov, často krát som s nimi zaspával. Dnes mám na jednej strane taký pocit, ako keby som opúšťal člena rodiny, ale zase na druhej strane mám pocit obrovskej úľavy. Je ťažko opísať moje pocity, pretože len manažér, ktorý zodpovedá za zhruba 87 hektárov spravovaných plôch, za 87 000 hrobových miest, 30 000 stromov, 150 zamestnancov, ktorý musí byť stále v strehu, aby na niekoho niečo nepadlo, aby niekto niečo nevyviedol, tak len taký človek naozaj dokáže posúdiť, a naozaj uznať, aký kus roboty človek za 15 rokov musel vykonať.

Za pätnásť rokov ste zažili päť volebných období, štyroch primátorov a spravili množstvo práce. Môžete prezradiť, na akú prácu ste najviac hrdý?

Myslím si, že najväčší pokrok sme zaznamenali v oblasti správy cintorínov, pretože keď som v roku 2000 nastúpil do tejto funkcie, tak ešte platila stará vyhláška. Vtedy som pripravoval prvý zákon o pohrebníctve, druhý som podstatnou mierou pripomienkoval. Nehovorím o tom, že každú novú legislatívu bolo potrebné uviesť do praxe, pripraviť a spísať pomaly 87 000 nájomných zmlúv, vytvoriť nejaké nové metodiky,

postupy. A to, že sa od nás ostatné správy cintorínov na Slovensku či už priamo, alebo nepriamo inšpirovali, znamená, že sme svoju prácu robili viac ako dobre. MARIANUM malo určite svoju pozíciu, ale myslím si, že som ho o istý kus posunul ďalej.

Počas Vášho pôsobenia ste spravili na bratislavských cintorínov toľko činností, že to hádam ani nie je možné spomenúť v jednom rozhovore. Ale predsa len, čo ste nestihli urobiť a mal by to spraviť nový riaditeľ?

Je veľmi zložitá dávať niekomu inému návrhy a odporúčania. Priznám sa, že veľmi ľutujem, že sa mi za mojej éry nepodarilo vybudovať, alebo aspoň začať budovať nový celomestský cintorín. Pretože napríklad dnes stojíme v urnovom háji bratislavského krematória, ktorý má nedostatky jednak v nedostatočnom prístupe pre návštevníkov pohrebiska, ale aj pre využívanie technických zariadení. Čiže všetky vedomosti, skúsenosti, ktoré som za tých 15 rokov nadobudol, som chcel využiť pri budovaní nového celomestského bratislavského cintorína.

Takže ste nezanevreli na Bratislavu ...

Ja som na mesto nezanevrel, ja som profesionál.

Aké budú Vaše najbližšie plány do budúcnosti, aj keď Vy ste to už nepriamo naznačili.

Samozrejme, že som sa v tejto práci veľmi veľa naučil. V prvom rade by som si celkom rád oddýchol. Musím sa priznať, že dnes inak spávam, tak nejako kludnejšie. Moje budúce smerovanie vidím v lektorskej činnosti v oblasti pohrebníctva a správy cintorínov. Je celkom možné, že na trh vstúpi nová pohrebná služba, a možno bude tovary a služby ponúkať ne-tradičným novým spôsobom. No a v neposlednom rade sa chcem začať venovať aj mojej rodine, pretože tá manažérska práca ma dosť unavila. Takže všetko je otvorené, na každom konci je krásne, že niečo nové sa začína.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

pola
ŠTEFAN POLÁČEK

NAJVÄČŠÍ VEĽKOOBCHOD SMÚTOČNÝCH POTRIEB, POMNÍKOV A GRANITU

RÚČKY • KRÍŽE • ČALÚNENIA • OZDOBY NA TRUHLY
OBLEČENIE PRE PRACOVNÍKOV POHREBNEJ SLUŽBY
POMNÍKY • URNY • GRANIT • MRAMOR • SOCHY

Štefan Poláček POLA

Bardejovská 66, Prešov - Ľubotice

pola@pola.sk | sklad@pola.sk

www.pola.sk
www.pomniky.com

OBJEDNÁVKY

Sklad: 0905 604 020

Kancelária: 0517 582 035

OD JÚNA 2015 V NOVÝCH VÝROBNO-SKLADOVÝCH PRIESTOROCH
NA TABLÁCH 2, PREŠOV

V rakúskom Riede už 60 rokov odlievajú kolumbária z betónu

V rakúskom meste Ried Im Innkreis už šesťdesiat rokov vyrábajú historické kolumbária odliate z betónu. Za desiatky rokov doviedli výrobu k takej dokonalosti, že kolumbária slúžia nielen ako bezpečná schránka pre uloženie viacerých urien, ale aj ako estetický plot cintorína.

Prvé kolumbária v meste Ried im Innkreis zhotovili v 50. rokoch 20. storočia. Výroba prvých kolumbárií vôbec nebola jednoduchá. Keďže sa stropné debnenie zhotovovalo z dreva, každé nové kolumbárium sa muselo šalovať separátne. Vzhľadom na zložitú a náročnú výrobu sa podľa správcu pohrebných služieb v meste Ried Rudolfa Eichbergera vtedy rozhodlo, že sa kolumbária budú produkovať v konštrukčných dieloch. V mestskom podniku najskôr museli testovať oceľové šalovanie, kým prišli na dnešný postup. Odborníkom trvalo dlhé roky, kým zistili, aký kov sa má použiť a ako navrhnuť celú konštrukciu tak, aby bola dodržaná kvalita betónu, a zároveň kolumbárium nebolo nebezpečné ostrými hranami a celkovo vyzeralo esteticky.

V súčasnosti sa nové dielce kolumbária odlievajú do kovových foriem v mestskom podniku, ktorý riadi správa pohrebných služieb v meste Ried. „Výroba jedného dielca kolumbária trvá dva dni preto, že sa vždy vyrábajú vo dvojiciach. V prípade požiadavky objednáme miešačku s betónom, ktorá vyleje betón do vopred pripravenej kovovej formy, kde sa už nachádza železobetón ako výstuž. Betón stvrdne za dva dni a potom je výrobok pripravený na odvoz,“ priblížil samotný postup správca pohrebných služieb v meste Ried Rudolf Eichberger. Zdôraznil, že rozdiel medzi starým a novým betónovým dielcom kolumbária je aj vo veľkosti pre urny. V súčasnosti sa do jedného kolumbária zmestí 6 až 8 urien, pričom v minulosti to boli 3 respektíve 4 urny.

Rudolf Eichberger je aj správcom pohrebných služieb v meste

Existujú viaceré možnosti ako uzavrieť urnové miesto v kolumbáriu. Výrobca vie dodávať sklenené alebo kovové uzávery, alebo otvor môže uzatvoriť aj miestny kamenár na cintoríne. Výrobca v súčasnosti na kolumbária vyvinul strechu, ktorá je zhotovená z dreveného krovu a klasickej červenej škridle, na ktorú je taktiež možné namontovať háky na upevnenie medených rín. Takýmto spôsobom je možné zakryť niekoľko

Drevený krov na kolumbárium zvládne poskladať každý majster

Rudolf Eichberger vysvetľuje rôzne možnosti uzávery schránok

Výrobné haly v blízkej obci

blokov kolumbárií naraz. Táto novinka sa má v budúcnosti stať štandardným montážnym typom pre všetky kolumbária. Ako povedal správca pohrebných služieb v meste Ried Rudolf Eichberger, sú dve možnosti ako sa dá takáto strecha ku kolumbáriu nainštalovať. Buď ju príde namontovať priamo výrobca, alebo ju pošle v kusoch s plánom, na ktorom je presne rozpísané, kam jednotlivé dielce patria. Zloženie takejto strechy je jednoduché aj vzhľadom k vopred pripraveným zárezom a dieram tak, že pri skladaní prakticky nie je čo pokaziť a všetko do seba kompaktné zapadne.

Zaujímavosťou betónových kolumbárií z rakúskeho Riedu je aj to, že môžu nahrádzať betónový plot na cintoríne, nakoľko z jednej strany sú umiestnené schránky na urny a z druhej strany majú rovnú betónovú stenu. Čiže v prípade viacerých blokov kolumbárií sa vytvorí súvislý ochranný múr. Jednotlivé bloky kolumbárií sa dajú taktiež umiestňovať do oblúka, respektíve do rohu.

V mestskom podniku do roka spravia v priemere 30 až 50 jednotlivých blokov kolumbárií, pričom v súčasnosti ich dovážajú do viacerých miest v Spolkovej republike Rakúsko.

Táto výroba je prakticky nutná aj pre udržanie výroby vzhľadom k tomu, že kovové odliatky sú nákladné a pre malé mesto

by to nebolo ekonomicky udržateľné. Betónové kolumbária z Riedu zatiaľ neboli predané mimo Rakúska, ale správca pohrebných služieb v meste Ried Rudolf Eichberger sa už na budúci rok chystá do Trenčína, kde by chcel prezentovať svoje produkty na Tretej kontraktačno-predajnej výstave s medzinárodnou účasťou z oblasti pohrebniectva a odborov súvisiacich s touto oblasťou Slovak Funeral 2016.

Zaujímalo nás, ako sa zabezpečuje transport týchto betónových kolumbárií, keďže jeden blok váži približne 2 tony. „Transport je v zásade veľmi jednoduchý, je potrebný žeriav, alebo nákladné auto s nakladacou rukou. Pre ďalšiu spoluprácu zo Slovenskom, ak bude záujem o naše kolumbária, bude potrebné z dlhodobého hľadiska dohodnúť takého dopravcu, ktorý takúto techniku má a bude vedieť umiestniť kolumbárium tam, kde je to potrebné,“ uzavrel správca pohrebných služieb v meste Ried Rudolf Eichberger.

Ried je mesto v rakúskej spolkovej krajine Horné Rakúsko, približne 70 km na západ od Linzu a 60 km severne od Salzburgu. Je hlavným mestom okresu Ried im Innkreis a slúži ako správne centrum pre región Innviertel. Cintorín v Riede navrhol známy architekt Raimund Jeblinger pred 120 rokmi.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Viac ako 50 ročné kolumbária pokrýva patina

Detail prvých kolumbárií na cintoríne v Riede

Svet priberá. Nebožtíci potrebujú širšie rakvy

V Európe žije približne päť miliónov morbidne, teda extrémne chorých obéznych ľudí. Ani Slovensko sa rozhodne nemôže pochváliť zdravým životným štýlom. Mnoho ľudí sa prejedá a uprednostňuje sladkosti, čo je výsledkom toho, že je na Slovensku približne pol milióna ľudí, ktorí sú obézni. S narastajúcou obezitou Slovákov a nepraktickými kilami navyše sa tak musia vysporiadať aj pracovníci pohrebných služieb a výrobcovia rakiev nadrozmerných veľkostí.

Obezita spôsobuje až 70 % úmrtí

Najčastejšie používané kritérium na hodnotenie obezity je body mass index (BMI); do 25 predstavuje normálnu hmotnosť, 30 – 35 je prvý stupeň obezity, BMI nad 40 je morbidna obezita. U ľudí s nadváhou či obéznych je väčšie riziko rôznych chronických ochorení, môže mať napríklad vysokú hladinu cholesterolu, vysoký krvný tlak a rôzne srdcovo-cievne ochorenia. Práve tieto typy ochorení u nás patria k tým, čo spôsobujú najviac úmrtí. Štatistiky sú neúprosné: podľa nich sú nadváha a obezita nielen estetickým problémom, ale aj zdravotným. Podpisu sa totiž pod 70 % úmrtí, ku ktorým patrí najmä infarkt, mozgová porážka, cukrovka, kŕnatenie ciev, vysoký krvný tlak a cholesterol a všetky ostatné pridružené choroby.

Nadrozmerné telá spôsobujú ťažkosti

Otázkou zostáva, čo teda s príliš rozmernými telami, ktoré prekročujú limity pre kremáciu. Tento problém síce v slovenských podmienkach ešte nie je vypuklý, ale skúsenosti s podobnými prípadmi majú aj v zahraničí. Lahko by sa mohlo stať, že pohrebné vozidlo s tučným nebožtíkom bude jazdiť od krematória ku krematóriu a zháňať také, ktoré má podmienky aj pre „ťažké váhy“. Tejto situácii sa kreatívne prispôbujú aj podnikatelia v okolitých krajinách. Napríklad nemeckí podnikatelia v pohrebničkej branži ponúkajú na predaj rakvy v rozmere XXL, pece krematórií vybavujú väčšími dvierkami. Problémom ale zostáva to, že pri spaľovaní obéznych tiel vzniká tak vysoká teplota, na ktorú súčasné zariadenia nie sú prispôbené.

Podobné situácie riešia v posledných rokoch tiež v Spojených štátoch amerických. Postupne sa tam objavili firmy vyrábajúce rakvy pre morbidne obéznych, schopné zvládnuť aj nebožtíkov vážiacich 350 kilogramov bez toho, aby sa pri obraze prepadli cez dno. Dnes ale protestujú aj hrobári, ktorí musia kopať širšie hroby, pretože rakva o šírke 110 centimetrov sa do normálneho hrobu jednoducho nezmestí. Pozostalí si potom sťažujú na to, že sa im pohreb predražil. Ani kremácia nie je riešením. Nadmerné rakvy sa totiž nezmestia do pece. A aká je situácia v slovenských podmienkach?

Truhly netypických veľkostí nie sú výnimkou

Ako prezrádza Peter Petro, spolumajiteľ firmy PETRO so sídlom v Radaticiach, ktorá vyrába rakvy rôzneho druhu už vyše 20 rokov, v ich stolárskej praxi sa stretávajú už aj s požiadavkami na výrobu truhiel nadrozmerných veľkostí. O cene rozhoduje kvalita dreva, ktoré bolo na výrobu truhly použité a náročnosť vyhotovenia. Lacnejšie truhly sa zhotovujú z topola či borovice a sú jednoducho spracované bez ozdôb alebo madiel. Drahšie sú z duba, majú ornamentami vyrezávané boky a používa sa pri nich špeciálny spoj, aby nebolo vidieť spoje z vonku. Takáto luxusná truhla má aj vnútorné čalúnenie kvalitnejšie. „Požiadavky na rakvy nadrozmerné, či špeciálne spevnené, nepovažujeme za čosi výnimočné. Ich výroba je pre nás samozrejmosťou. Kým štandardná truhla má dĺžku dva metre a šírku 65 centimetrov,

rakva širšia od štandardu do 10 centimetrov je bežnou záležitosťou. Ak je ešte širšia, už to tak bežné nie je. Rozmerovo sa do rakvy šírky 75 centimetrov vojde zhruba 120 až 130 kilogramový muž či žena. Ak má však viac kilogramov, truhlu mu vieme urobiť do 24 hodín na objednávku“, objasňuje Peter Petro.

V takom prípade však treba rátať aj s miernym navýšením ceny. V stolárstve PETRO vyrábajú truhly šesťhranné alebo štvorhranné, svetlé, tmavé, zdobené i jednoduché. „Pohrebné služby si u nás rakvy objednávajú podľa katalógu a my vyrobíme tie, o aké požiadajú. Okrem nich vyrábame truhly aj pre obchodníkov, ktorí si u nás zadajú konkrétny model a tie potom predávajú v zahraničí“, vysvetľuje Peter Petro. Niektorí zosnulý tiež môže mať netypickú telesnú výšku či šírku, v takom prípade musí pohrebná služba stolárstvu nadiktovať približné rozmery nebohého.

Treba zvážiť potrebné parametre rakvy

V súčasnosti nie je pre truhlárov žiadny problém vyrobiť akúkoľvek rakvu na mieru, podľa požiadaviek zákazníkov. A tak sa v pohrebných službách stretávajú aj s rôznymi netypickými zákazkami. „Najširšie truhly sme vyrobili v šírke jeden meter. Extrémne široké truhly potom aj veľmi divne vyzerajú. Ak máme takúto požiadavku, pracovníkov pohrebných služieb upozorňujeme, aby tieto rozmery naozaj zvážili, lebo manipulácia s tak širokou truhlou je veľmi komplikovaná, často nevojde medzi zárubne dverí. Aj chladiace boxy majú limitované rozmery“, objasňuje Peter Petro.

Nedávno mali v stolárstve zákazku na výrobu truhly šírky 83 centimetrov, avšak krematórium im daný rozmer odmietlo akceptovať. Daná rakva by sa totiž nezmestila do kremačnej pece. V takom prípade ostáva na pleciach pohrebnej služby vyzistiť od pozostalých, aké ďalšie možnosti spolnenia či pochovania zosnulého prichádzajú do úvahy.

Slovenská kvalita stojí za pozornosť

V stolárstve PETRO sa stretávajú nielen s nadmerne širokými rakvami, ale aj s nadmerne dlhými. Vyrábali napríklad truhlu pre mladého slovenského basketbalistu, ktorý mal výšku 2,04 metra. Aj takáto truhla sa vyrába osobitne a nie sériovo. „Pri väčšej dĺžke truhlu vyrábame do 24 hodín na zákazku. Pozostalí musia v takýchto prípadoch odložiť pohreb o jeden deň, aby bolo čas na výrobu, ktorá u nás prebieha v dvojzmennej prevádzke“, objasňuje Peter Petro.

Najžiadanejšie truhly sú v súčasnosti štvorhranné a šesťhranné, kým pred 20-timi rokmi to boli len štvorhranné. „Čoraz viac sa u nás na trhu objavujú zahraničné materiály i výrobky z Rumunska, Bulharska, Maďarska, ktoré vytláčajú slovenské produkty nižšou cenou. My sa snažíme presvedčiť našich zákazníkov kvalitnou prácou, za ktorou si stojíme“, uzatvára Peter Petro.

Zuzana Voštenáková, foto Pavel Ondera

Návštevníci sú spokojní so starostlivosťou o bratislavské cintoríny

S blížiacim sa sviatkom Všetkých svätých a nadväzujúcim dňom Pamiatky zosnulých, keď je návštevnosť na cintorínoch väčšia ako po iné dni v roku, sme sa rozhodli skontrolovať stav bratislavských pohrebísk. Redaktori odborného časopisu Slovenské pohreb-níctvo sa preto vybrali pozrieť niektoré z nich, pričom spravili anketu s náhodne vybranými návštevníkmi. Oslovených nájomcov hrobových, urnových alebo kryptových miest sme sa pýtali na to, ako hodnotia správu o pietne miesta. Aj keď návštevníci vidia rozdiel medzi starostlivosťou o dedinské a mestské cintoríny, vedenie správy cintorínov organizácie MARIANUM – Pohreb-níctva mesta Bratislavy môže byť spokojné, nakoľko všetci oslovení sú spokojní so starostlivosťou o verejné pietne miesta. V budúcnosti plánujeme kontrolovať aj iné pietne miesta na Slovensku.

Terézia z Bratislavy

„Ja som veľmi spokojná s úpravou cintorínov v hlavnom meste. Chodíme taktiež na chalupu, kde máme na miestnom cintoríne pochovaných starých rodičov. Tam sa cintorín kosí dvakrát do roka a prakticky sa o neho stará celá dedina. Dcéra žije vo Veľkej Británii, kde si všimla, že správca cintorína kosí len verejné plochy a medzi hrobmi si musí upraviť zeleň každý sám.“

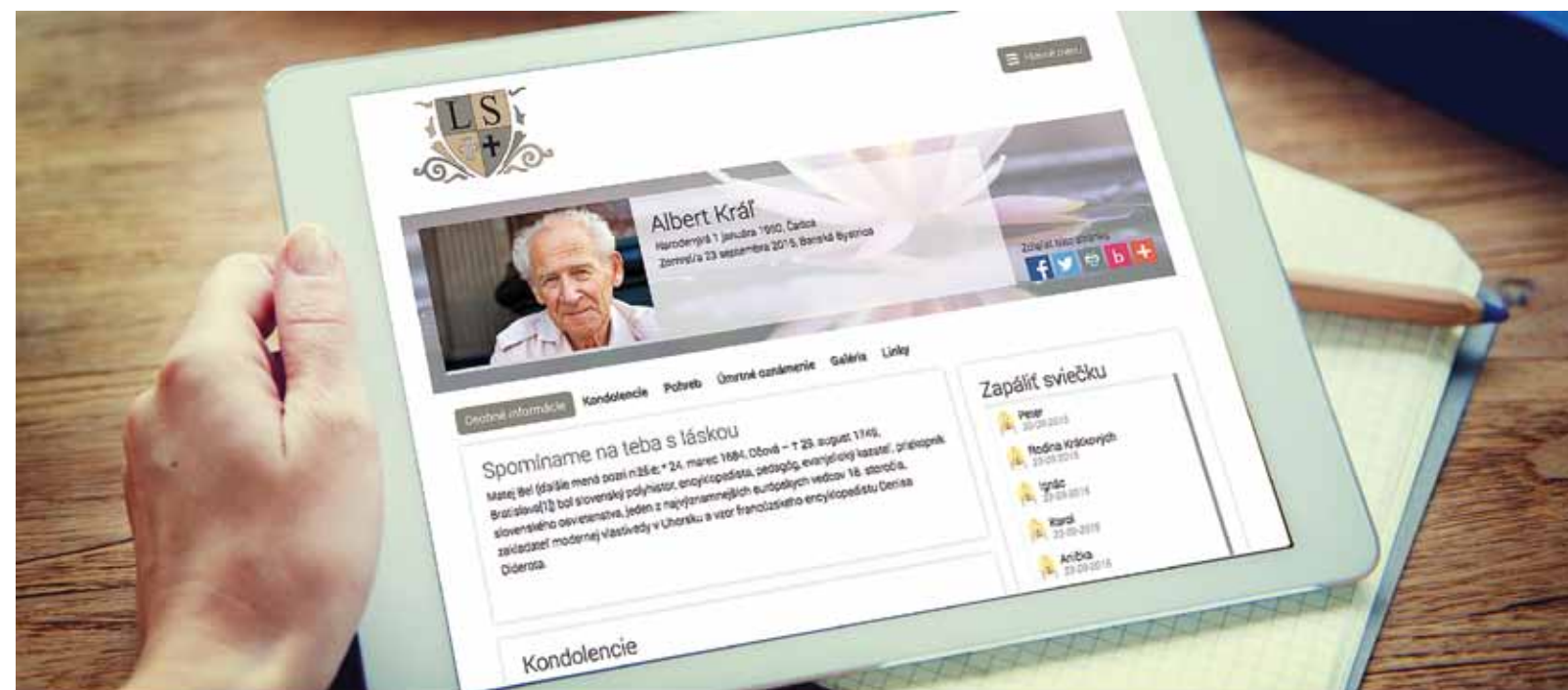
Štefan z Liptovského Mikuláša

„Nie som z Bratislavy, takže neviem posúdiť všetky cintoríny v hlavnom meste, ale s urnovým hájom v Bratislavskom krematóriu som spokojný. Žijem v Liptovskom Mikuláši a o cintoríny sa nám starajú výborne. Myslím si, že je to aj tým, že miestni majú k dedinským cintorínom o niečo osobnejší vzťah ako zamestnanci vo väčších mestách.“

Eva z Bratislavy

„Naša rodina má pochovaných blízkych na troch miestach a so službami na cintorínoch sme celkom spokojní. Akurát si myslím, že budova Bratislavského krematória už je dosť opotrebovaná a správca by sa mal zamyslieť nad rekonštrukciou tohto objektu.“

Pohrebná služba Stríž si vybrala Adstate

Na zlepšenie a inováciu služieb pre smútiace rodiny a ich blízkych používa online riešenia Spomienkových stránok od Adstate.

Pozrite sa na www.striz.spominajme.sk a nájdite svoju budúcnosť aj vy.

Kontakt: Martin Chudý / Telefón: +421 902 480 045 / E-mail: martin@adstate.com / www.adstate.com/sk

Jana Kráľová: V evidencii vojnových hrobov sa môžeme inšpirovať Čechmi

Z druhej medzinárodnej konferencie pohrebništva vo Višegrádskom priestore, ktorá sa konala v dňoch 23. – 24. septembra v maďarskom Ostrihome vyplynulo, že by bolo prínosné pracovať na spoločnej databáze miest s vojnovými hrobmi na území krajín Višegrádskej štvorky. O možnostiach vytvoriť cezhraničnú mapu vojnových pietnych miest sme sa rozprávali s Ing. Janou Kráľovou z oddelenia miestnej štátnej správy sekcie verejnej správy na Ministerstve vnútra Slovenskej republiky.

Máte vedomosť o tom, že by niekde v Európe, respektíve vo svete existovala podobná cezhraničná mapa vojnových hrobov ako navrhli účastníci medzinárodnej konferencie pohrebništva?

Priznám sa, že neviem o tom, že by niekde vo svete, respektíve v Európe bola takáto cezhraničná mapa vojnových hrobov. Viem, že existovalo niekoľko projektov, ktoré sa snažili zmapovať vojnové cintoríny z prvej svetovej vojny. Jednotlivé štáty si robia vlastnú evidenciu takýchto pietnych miest. Napríklad na Slovensku máme vybudovanú ústrednú evidenciu vojnových hrobov, ktorú postupne naplňame od roku 2006. Veľmi dobrú databázu ústrednej evidencie vojnových hrobov majú aj Česi, ktorí sa pôvodne učili od nás a myslím si, že by mohla byť veľkou inšpiráciou pre projekt, ktorý navrhujete.

Koľko pietnych miest vedie Ministerstvo vnútra v evidencii vojnových hrobov?

V evidencii Ministerstva vnútra Slovenskej republiky registrujeme celkovo 32 495 vojnových hrobov. Z tohto počtu je 23 316 vojnových hrobov z I. svetovej vojny a 9 179 hrobov z II. svetovej vojny. Tieto údaje sa menia, nakoľko existuje veľké množstvo frontových cintorínov na severovýchode Slovenska v nedostupných terénoch, kde aj dnes nachádzame nové pohrebiská. Okrem toho ďalej evidujeme 923 iných pietnych symbolov, ktoré sa viažu k I. svetovej vojne a 2 811 pietnych symbolov na pamiatku obetiam padlých v II. svetovej vojne.

Ing. Jana Kráľová, MV SR

Slovenská republika má na úseku vojnových hrobov bilaterálne podchytené vzťahy s niektorými krajinami na základe medzivládnych dohôd. Môžete priblížiť túto spoluprácu?

Bilaterálnu zmluvu s Českou republikou máme od roku 2003, pričom spolupráca je intenzívnejšia aj vďaka medzivládnej komisii. Dňa 7. októbra sme mali dvanásť zasadanie, na ktorom sme okrem iného riešili aj projekt spoločnej evidencie, ktorý by sa týkal československých hrobov. Chceme totiž zaevidovať územia z tretích krajín, napríklad územie transsibírskej magistrály v Rusku, ale aj územia v Taliansku, vo Francúzsku či vo Veľkej Británii, kde spoločne bojovali Slováci a Česi. Často totiž skončili v spoločnom hrobe a keďže je ťažké rozhodnúť, či ide o český a alebo slovenský hrob, musí byť v medzivládnej dohode s Českou republikou definovaný spoločný vojnový hrob.

S Maďarskom sa zatiaľ nepodarilo podpísať takúto bilaterálnu dohodu. Prečo?

Maďarsko je jednou z krajín, s ktorou Slovensko zatiaľ nemá podpísanú medzivládnu dohodu, nakoľko zástupcovia nedospeli ku kompromisu, s ktorým by súhlasili obe strany. Za posledné roky prebehlo niekoľko rokovaní, vrátane kompromisných návrhov, žiaľ, k dohode sme nedospeli napriek tomu, že si obe strany uvedomujú, že takáto spolupráca by mala význam. My máme pripravený celý text dohody, ale nevieme sa dohodnúť na základnom pojme, a to zadefinovaní vojnového hrobu. Slovenská republika chce definíciu z teritoriálneho princípu a maďarská strana mieni skôr uplatňovať princíp k príslušnosti k armáde, národnostný princíp a podobne. A tu je kameň úrazu, pretože nám by uplatňovanie princípu príslušnosti k armáde, respektíve národnostný princíp znemožňoval vykonávať uzatvorené dohody s inými partnermi, napríklad s Čechmi či Srbmi. Trváme na tom, že pokiaľ je daná vojnová obeť z územia dnešného Slovenska, musí byť vojnový hrob považovaný za slovenský a opačne, pokiaľ pochádza z územia Maďarska bez ohľadu na to, akú má pochovaný národnosť, je to maďarský vojnový hrob.

A nemohli by ste používať ako alternatívu označenie „uhorský hrob“?

Žiaľ, v tomto prípade túto terminológiu nemôžeme aplikovať, keďže máme pozatvárané viaceré medzinárodné dohody,

ktoré nie sú zamerané len na druhú svetovú vojnu, ale napríklad aj na prvú. A keďže vieme, že v prvej svetovej vojne bola Európa úplne inak usporiadaná ako v druhej, slúžilo sa v iných armádach, tak nie je možné uplatňovať toto označenie. Problémom je taktiež to, že rakúsko-uhorská armáda bola zložená z viacerých národností, nielen maďarskej a slovenskej. Musím tiež uviesť, že Slovenská republika už raz ponúkla kompromis, ale z maďarskej strany nebol akceptovaný. Na druhej strane musím povedať, že nejakú spoluprácu máme, nie je to teda tak, že by obe strany mlčali, alebo si navzájom vôbec nevychádzali v ústrety. Napríklad vieme spolupracovať ohľadom vecných problémov, či už je to zisťovanie totožnosti konkrétnej obete, alebo zasielanie si zoznamov vojnových hrobov z hľadiska informovania. Dva roky dozadu nám napríklad na južnom Slovensku nahlásili pozostatky havarovaného lietadla z druhej svetovej vojny, ktoré bolo zasypané v zemi. V spolupráci s maďarskými kolegami sa nám podarilo zistiť totožnosť pilota, vrátane mena a priezviska, veku, bydliska či slúžiaceho pracoviska. Skontaktovali sme sa preto s maďarskými orgánmi a aj vďaka zastupiteľským orgánom sa nám podarilo presunúť pozostatky tohto pilota naspäť do Maďarska.

Hovoríte, že s Českom máte výbornú spoluprácu, pričom s maďarskou stranou pracujete na dohode. Akú spoluprácu máte s poľskými kolegami?

Ani s Poľskom zatiaľ nemáme uzatvorenú medzivládnu dohodu. Už v minulosti sme sa ju, samozrejme, snažili uzavrieť. Užšia spolupráca však v tomto prípade padla na tom,

že v podstate nemáme partnera na úrovni ústrednej štátnej správy. V Poľsku totiž síce majú ministerstvo verejnej správy, ale problematika vojnových hrobov je delegovaná na úrovni miestnej štátnej správy. V Poľsku preto spolupracujeme s konkrétnym starostom, respektíve správou v regióne. V Poľsku sme taktiež vykonávali niekoľko projektov, ktoré sa týkali buď opravy, alebo vybudovania vojnového cintorína. Napríklad v Tarnove sme nedávno participovali na trojstrannom projekte, v ktorom boli zapojení aj Česi. V Poľsku teda spolupracujeme tam, kde máme vojnové hroby.

Ako vnímate iniciatívu účastníkov medzinárodnej konferencie pohrebništva, ktorí navrhli pracovať na spoločnej databáze vojnových hrobov v krajinách Višegrádskej štvorky a kde vidíte priestor na spoluprácu?

Priestor na spoluprácu určite vidím, pretože máme vybudovanú ústrednú evidenciu vojnových hrobov, ktorá sa od roku 2006 postupne naplňa. Táto databáza síce nie je naplnená v každom kraji rovnako, ale môžem povedať, že máme dosť veľký záber informácií, s ktorými sa dá pracovať a ktoré môžeme poskytnúť verejnosti.

Databáza je verejne prístupná na webovom portáli minv.sk, kde v rámci záložky verejnej správy nájdete záložku ústredná evidencia vojnových hrobov. Vojnové hroby je možné vyhľadávať buď podľa konkrétneho miesta hrobu, alebo podľa jednotlivých obetí.

Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

VEĽKOOBCHOD S URNAMI A POHREBNÝMI POMÔCKAMI

MINI URNY

URNY

ŠERPÝ, TYLE

POŤAHY NA VOZÍKY

VOZÍKY

NOSIDLÁ

vytex dp s.r.o. www.vytex.sk email: info@vytex.sk Tel: 0911 238 978

Rozhovor s odborníkom

doc. ThDr. Albín Masarik, PhD.: Pri pohrebných kázňach je potrebné citlivo voľiť biblický text

Väčšina pohrebných obradov na Slovensku prebieha dôstojne, no napriek tomu je priestor vo vzdelávaní duchovných, aby pohrebné kázne boli ešte kvalitnejšie. Upozorňuje na to doc. ThDr. Albín Masarik, PhD. z Katedry teológie a katechetiky Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, ktorý o uvedenej problematike vo svojej prednáške informoval aj na II. ročníku Medzinárodnej konferencie pohrebniectva štátov V4, ktorá sa tento rok konala v maďarskom Ostrihome.

Už niekoľko rokov sa venujete výskumu pohrebných kázni v Slovenskej republike. Ako by ste hodnotili súčasný stav smútočných prejavov u nás?

V prvom rade by som chcel vyjadriť obdiv úsiliu všetkých, ktorí pracujú na tom, aby rozlúčka so zosnulým prebehla čím dôstojnejšie. K tejto snahe sa pripájam svojou prácou aj ja ako teológ a kladím si otázku, čo môžeme urobiť, aby pohreb, ktorý zabezpečuje kvalitnú pohrebnú službu v dôstojných priestoroch domu smútku, mohol naplniť svoje rôznorodé úlohy.

Robil som výskumné pozorovania v jednom zo slovenských krematórií na súbore 100 pohrebných obradov. A cestoval som aj do iných miest na Slovensku kvôli tomu, aby som sa výskumne zúčastnil na konkrétnych pohreboch a svoje práce som knižne publikoval. Na jednej strane by sme mohli konštatovať, že obrady, ktoré som pozoroval, prebehli dôstojne a ak by sme si nekladli kritické otázky, mohli by sme povedať, že stav súčasnej pohrebnej kázne je vyhovujúci. Ale otázky zmyslu bytia človeka, podpora smútiacich v ich procese smútenia, hľadanie a nachádzanie pomoci vo viere v Boha, sú okruhy, ktoré si zasluhujú, aby sme ich skúmali s náležitou pozornosťou, a to aj preto, lebo cirkevné pohreby bývajú nielen rešpektované, ale bývajú aj kritizované – niekedy zo strany ostatných zložiek, ktoré sa na pohreboch podieľajú a niekedy aj zo strany pohrebného zhromaždenia.

Hovoríte, že súčasný stav pohrebných kázni by za určitých podmienok mohol byť považovaný za vyhovujúci. Aké sú najväčšie problémy v tejto oblasti?

Našou úlohou nie je samoúčelná kritika, ale hľadanie ciest k tomu, aby mal pohrebný obrad svoju nespochybniteľnú

kvalitu aj pri pohľade na jeho kázňovú časť. Preto musíme pohrebným kázňam venovať oveľa výraznejšiu pozornosť a robiť tak s odvahou na hlbkový kritický pohľad do existujúcej praxe, v interdisciplinárnom hľadaní, aké podnety pre pohrebnú kázeň vyplývajú z diskusie s inými vednými odbormi a s otázkou, ako tieto výsledky efektívne preniesť do teologického vzdelávania a do celoživotného vzdelávania duchovných. Tým som naznačil, že chceme otázku posunúť ďalej – od otázok kultúrnej akceptovateľnosti k vedomému zvládaniu komplexných úloh pohrebnej kázne.

Predsa len, kde vidíte najväčšie rezervy pri smútočných prejavoch?

Ak budem hovoriť o problémoch pohrebnej kázne, nechcem, aby to vyznelo ako neúcta voči práci duchovných. Existuje všeobecná zhoda v názore, že pohreb predstavuje jednu z najťažších častí ich práce a tieto kritické poznámky majú viesť k hľadaniu postupov na skvalitnenie tejto služby. Pomerne široká oblasť podnetov súvisí s problémami, ktoré vyplývajú z pracovných metód duchovných pri príprave pohrebnej kázne. Vo všetkých krokoch tohto postupu nachádzame v praxi menej alebo viac závažné nedostatky:

- a) nedostatočné zohľadnenie špecifickej situácie daného pohrebu, t. j. prípadu zosnulého a zloženie pohrebného zhromaždenia,
- b) nevhodné stanovenie cieľa pohrebnej kázne,
- c) nevhodná voľba biblického textu,
- d) nedostatočná exegéza a nevhodná kázňová interpretácia biblických textov,
- e) eschatologické výpovede o vzkriesení a večnom živote bez dostatočného vnímania prítomnej bolesti.

Môžete byť konkrétny, kde robia duchovní najčastejšie chybu pri pohrebných kázňach?

Počas mojich terénnych pozorovaní som sa stretával s tým, že niektorí duchovní nezohľadňovali špecifickú situáciu daného prípadu – vychádzali z paušálnej predstavy, akoby bolo možné vykonávať pohrebný obrad bez špecifickej väzby na prípad. Kazatelia, ktorí vidia v pohrebnej kázni len príležitosť na evanjelizačné či misijné oslovenie, zvyknú zabúdať na to, že majú pred sebou smútiacich, ktorým majú ohlasovaním Božieho slova poskytnúť pastorálnu pomoc. Chcú osloviť ostatných prítomných a viesť ich k viere. Ak by ale dobre zvládli pastorálne oslovenie pozostalých a poukázali im na význam viery v procese smútenia, tento prístup by mohol mať evanjelizačný dosah aj bez evanjelizačného oslovenia ostatných prítomných. Samostatný problém vidím v tom, ak kazatelia realizujú

evanjelizačné ciele s nedostatočnou formulačnou citlivosťou. Potom miesto toho, aby ľudia viedli k viere, dosiahnu len podcenenie alebo zneváženie existujúcich náboženských postojov svojich poslucháčov. V praxi sa stretávam aj s prípadmi, ktoré prezrádzajú nedostatočnú exegetickú (biblicko-vykладаčskú) prácu. Tento nedostatok sa prejavuje tak, že sa kazateľ počas prípravy nepýta, čo daný text znamenal pre pôvodných čitateľov a čo to znamená pre dnešného poslucháča, ale biblickému textu priraduje významy, ktoré ten text nemá. To negatívne hodnotíme ako tzv. eisegézu, teda nie výklad textu, ale vkladanie myšlienok do neho. Nádej viery, ktorá prehliada existujúcu bolesť, môže vyznieť ako útek z reality do náboženského snívania. Kazateľ Božieho slova nepotrebuje pred realitou nikam utekať. Viera v Boha unesie napätie medzi existujúcou bolesťou zo straty a nádejou viery – vzkriesenie a večný život. Preto je potrebná väčšia otvorenosť pre vnímanie situácie.

Spomínali ste nevhodnú voľbu biblického textu. Akým biblickým textom by sa duchovní podľa Vás mali vyvarovať?

Na kurzoch pre duchovných zvyknem uvádzať príklady jednoznačne nevhodnej voľby biblického textu. Ide o prípady, kde vybraný biblický text nepodáva riešenie problému, na ktorý sa duchovný v pohrebnej kázni chce sústrediť. Pri výskume sme našli dokonca aj prípady, ktoré mohli práve voľbou textu zvyšovať záťaž pozostalých.

Pri smrti mladého syna kazateľ použil biblický text z 1 Sam 19,1 (Dávidove slová o Absolónovi: „*Kráľ s rozochvením vystúpil do hornej miestnosti nad bránou a plakal. Cestou vzlykal: Syn môj Absolón! Syn môj! Syn môj Absolón!*“ Tí, ktorí tento text poznajú, vedia, že pokračuje: „*Radšej som mal ja zomrieť namiesto teba. Absolón, syn môj, syn môj!*“ Takouto voľbou textu sa len posilnia existujúce postoje pozostalých, miesto toho, aby do nich vnášal niečo, čo im ponúkne pomoc k ďalším krokom vo vyrovnávaní sa so stratou. Kladím si otázku: Prečo takto? Bolo kazateľovou úlohou pomáhať rodičom vyjadriť bolesť? Nemal im v tejto ťažkej situácii kázať Božie slovo? Bol tento odsek z Písma Božím slovom do ich straty?

Na čo všetko by mal myslieť duchovný predtým, ako predstúpi pred smútočných hostí s pohrebnou kázňou?

Kvalitné naplnenie úloh pohrebnej kázne si vyžaduje správne stanovenie cieľa pohrebnej kázne, ktorý má korešpondovať s homiletickou situáciou daného pohrebu, teda s prípadom zosnulej osoby a s predpokladaným zložením pohrebného zhromaždenia. Má vyrásť zo správne zvoleného biblického textu a jeho primeranej exegézy, jeho primeranej aplikácie do kontextu pohrebu.

Do akej miery môže pohrebná služba predchádzať problémom so samotným výberom duchovného?

Na Slovensku som pozoroval situácie, kde pohrebné služby v snahe uľahčiť pozostalým vybavovanie obradu a v snahe o komplexné poskytovanie služby, zabezpečujú aj kontakt s duchovným. Tento motív je chvályhodný. Problémom sa však stáva to, že:

- duchovný získa len základné informácie o zosnulom a čase obradu,
- pozostalí nedostanú žiadnu formu pomoci z jeho strany pred pohrebom,
- pozostalí nenadviažu pozitívny kontakt s duchovným, ale keby ho mali, mohlo to pozitívne vplývať na ich vnímanie celého obradu a mohlo to byť pre nich podporné v procese smútenia.

Poviem to inak. Ak absentuje vzťah medzi pozostalými a duchovným, duchovný sa stáva len „*najatým rečníkom*“ a závažne sa obmedzuje jeho význam pre smútiacich. Prirodzene, niektorí duchovní sú odborne aj osobnostne vybavení pre podporu smútiacich, ale niektorí nie sú. Preto je potrebné túto vec korigovať podľa miestnych podmienok.

V roku 2014 ste participovali na medzinárodnom výskume, ktorý vychádzal zo štruktúrovaných výskumných rozhovorov s vybranými skupinami smútiacich v Rumunsku, na Slovensku a v Poľsku. K akým výsledkom ste dospeli?

Skupina smútiacich, s ktorými som viedol štruktúrované rozhovory ja, neuvádzala, že by v cirkevnom pohrebnom obrade dostala pomoc pre vyrovnanie sa so stratou – aj keď išlo o cirkevný obrad a oni sa považujú za praktizujúcich kresťanov. Otázkou je, prečo je to tak. Nemá pohrebný obrad potenciál byť pomocou pre smútiacich, alebo tento potenciál má a daná skupina smútiacich nedostala takú formu pomoci, ktorú mala a mohla dostať aj v obrade samotnom? Tieto otázky nás vedú k tomu, aby sme sa pýtali na potenciál pohrebného obradu a možnosti jeho plného rozvinutia z hľadiska pastorálneho, misijného, ale aj filozofického, a to tak, aby sa naplnili jeho úlohy voči rôznym skupinám účastníkov obradu. Práve tu je miesto pre diskusiu s inými vednými odbormi, ktoré disponujú poznatkami, ktoré môžu kresťanskú pohrebnú kázeň skvalitniť tým, že poukážu na jej problém alebo dajú otázky, ktoré má teologicky riešiť so zámerom, aby pohrebný obrad nepodával „niečo“, ale aby bol závažným oslovením človeka pri vyrovnávaní sa s otázkou konečnosti bytia pred Bohom.

V súčasnosti sa rozmáha multidisciplinárnosť pri riešení problémov. Vidíte spoluprácu pri výskume smútenia s inými odborníkmi?

Významnou pomocou môžu byť napríklad výsledky bohatých psychologických výskumov v oblasti smútenia a vyrovnávania sa so stratou. Lenže pohrebné kázne v existujúcej praxi na nich nenadväzujú. Môžeme si kľásť otázky ako napríklad: Podľa Wordena je prvou z úloh vo vyrovnávaní sa so smútením uvedenie si reality smrti. Čo to znamená pre kresťanský pohreb? Ako môžeme túto skutočnosť teologicky legitímne reflektovať v obrade? Taktiež uvedenie si duálneho modelu smútenia podľa Margaret Stroebe, ktorý hovorí o tom, že človek v období smútenia osciluje medzi zameraním sa na stratu a zameraním sa na obnovu...

Využitie týchto podnetov v pohrebnej kázni a ich teologicky legitímne spracovanie, môže byť veľmi podporné pre pozostalých. Tým som len naznačil možnosť nadviazania na bohatstvo poznatkov psychológie smútenia a jeho využitia v kauzálnej homiletike. Je potrebné hľadať biblické odpovede a riešenia podnetov, ktoré získame z psychologického výskumu a z cirkevného definovania homiletickej situácie pohrebu. Duchovní potrebujú zohľadňovať psychologické poznatky, ale ich pracovnými nástrojmi sú nástroje teológie a viery v Boha. Súbor poznatkov a pozorovaní, ktoré získame v empirických pozorovaniach, v criticalkej diskusii zúčastnených strán i v interdisciplinárnej diskusii, musíme následne komplexne teologicky spracovať a prenášať aj do teologického vzdelávania budúcich duchovných a do celoživotného vzdelávania duchovných jednotlivých kresťanských cirkvi, o čo sa aj v rámci svojich možností už teraz snažíme.

Z toho, čo sme doposiaľ konštatovali, čo je potrebné spraviť, aby sa zlepšila situácia s pohrebnými kázňami?

V prvom rade je potrebné rozvinúť dialóg medzi zúčastnenými (poskytovatelia služieb, duchovní, účastníci pohrebu), ktorý by zbieral pozitívne hodnotenia a aj kritické podnety. Tieto dve skupiny podnetov bude potrebné následne odborne spracovávať vo vzťahu k cieľom a úlohám pohrebného diania. Pokiaľ ide o kontext pohrebného obradu, považujem za nutné zavedenie štandardnej ponuky pastorálnej starostlivosti o pozostalých pred pohrebom a v prípadoch, kde to pozostalí potrebujú, aj po pohrebe. Pozostalí môžu túto ponuku odmietnuť, ale cirkvi ju musia ponúknuť.

Zhovárал sa Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Albín Masarik, Ostrihom

Kde sú v skutočnosti pochovaní padlí vojaci?

II. pokračovanie

Ani 70 rokov od skončenia druhej svetovej vojny nie je v mnohých prípadoch známe, kde v skutočnosti sú pochovaní padlí vojaci. Počas svojho bádania pri zisťovaní údajov o vojakoch, ktorí padli a sú pochovaní na cintorínoch pod Vysokými Tatrami, som natrafil na niekoľko nejasností. Okrem nepresností pri menách a priezviskách som zistil aj to, že niektorí z nich sú pochovaní na dvoch miestach alebo sa ich pozostatky po exhumácii záhadne stratili. Ide hlavne o padlých sovietskych a nemeckých vojakov, ale aj príslušníkov 1. československého armádneho zboru.

Hroby nemeckých vojakov zlikvidovali

Nemusíme ani pripomínať, ako sú upravené a udržiavané nemecké vojenské cintoríny na Slovensku v porovnaní s tými, na ktorých odpočívajú vojaci Červenej armády alebo príslušníci 1. čs. armádneho zboru. Toto je ale už iná téma. S exhumáciami padlých nemeckých vojakov sa na Slovensku začalo až 46 rokov po skončení druhej svetovej vojny. Od roku 1991 bolo exhumovaných a pochovaných na šiestich vojenských cintorínoch okolo 15 tisíc padlých nemeckých vojakov.

Nemecký vojenský cintorín v Hunkovciach

Najviac ich je pochovaných na cintoríne vo Važci, okolo 7 tisíc. Ostatní nemeckí vojaci sú pochovaní na cintorínoch v Zborove, Prešove, Humennom, Hunkovciach a Bratislave. Všetky exhumáčne práce organizoval Nemecký ľudový zväz starostlivosti o nemecké vojnové hroby. Poverenie na vykonanie týchto exhumácií dostala Spoločnosť starostlivosti o nemecké vojnové hroby na Slovensku so sídlom v Prešove. Exhumáčne práce boli ukončené v roku 2000.

Exhumácie nemeckých vojakov pochovaných na území okresov Poprad a Kežmarok sa uskutočnili v mesiacoch máj a jún 1993. Podľa oficiálnych archívnych údajov boli nemeckí vojaci v týchto okresoch pochovaní v 16 lokalitách s celkovým počtom 189. Žiaľ, v dôsledku stavebných úprav, zástavbou civilných hrobov a z ďalších príčin došlo v 3 lokalitách k znehodnoteniu hrobov. Osobitne sa pod túto skutočnosť podpísala likvidácia cintorína v Poprade, kde v súvislosti s výstavbou novej nemocnice začiatkom 70-tych rokov došlo k likvidácii cintorína vrátane vojenských hrobov. Podľa záznamov bolo v Poprade pochovaných 112 padlých nemeckých vojakov. O exhumáciách a pochovávaní nemeckých vojakov na nové miesto sa mi nepodarilo získať žiadne relevantné dokumenty. Podľa svedkov mali byť telesné pozostatky nemeckých vojakov neodborným spôsobom prenesené na cintorín v Poprade – Veľkej. Tam mali byť pochované v spoločnom hrobe, ktorého lokalizáciu a existenciu sa mi nepodarilo zistiť. Podobne sa to nepodarilo ani Spoločnosti starostlivosti o nemecké vojnové hroby na Slovensku. Celkovo tak bolo v okresoch Poprad a Kežmarok exhumovaných iba 68 telesných pozostatkov nemeckých vojakov. Po identifikácii a ďalších nevyhnutných úkonoch boli ich telesné pozostatky prevezené a pochované na nemeckom vojenskom cintoríne v Hunkovciach – blok B.

Ako je vidieť, ani exhumácie padlých nemeckých vojakov pod Vysokými Tatrami sa nezaobišli bez problémov. Vyskytlo sa aj niekoľko prípadov, kedy sa telesné pozostatky identifikovaných vojakov po exhumácii „stratili“. Uvediem príklad z Kežmarku: Na námestí v Kežmarku boli pochovaní 4 nemeckí

vojaci – Kurt Unterberger, Mathias Fuhrmann, Karl Walch a Walter Nemec. Všetci padli počas Slovenského národného povstania dňa 31. augusta 1944 pri Kežmarku. Napriek tomu, že boli identifikovaní, ich hroby pravdepodobne zlikvidovali. Na mestskom cintoríne v Kežmarku boli v spoločnom hrobe pochovaní nemeckí vojaci Jozef Fuchs, Hubert Peschke a Herry Chmillon. Aj oni padli počas bojov o mesto dňa 31. augusta 1944. Exhumovaní však boli len Fuchs a Peschke. Obaja sú pochovaní na nemeckom vojenskom cintoríne v Hunkovciach. Čo sa stalo s telesnými pozostatkami Herryho Chmillona nie je známe. Na mestskom cintoríne v Kežmarku bol pochovaný ešte jeden nemecký vojak – František Hoffmann, narodený 26. augusta 1922, zomrel na následky strelného poranenia v nemocnici v Kežmarku dňa 6. septembra 1944. Aj v tomto prípade bol pravdepodobne hrob zlikvidovaný, keďže v čase exhumácií nebolo známe, kde sa nachádza.

Presné počty padlých?

Takto by som mohol pokračovať aj ďalšími prípadmi spod Tatier. Aspoň týmito niekoľkými príkladmi chcem poukázať na to, aké nepresné informácie dostáva verejnosť o padlých vojakoch v rokoch druhej svetovej vojny. Sám sa tejto problematike venujem už niekoľko rokov. Spracoval som zoznam padlých a pochovaných v 2. svetovej vojne v okresoch Poprad a Kežmarok. Vydal som aj publikáciu na túto tému s názvom Padli za našu slobodu. Preto viem, aké namáhavé a zložité je zosumarizovať čo najpresnejšie informácie a údaje.

Evidenciu vojnových hrobov na Slovensku vedie Ministerstvo vnútra Slovenskej republiky. Ústredná evidencia vojnových hrobov Slovenskej republiky disponuje údajmi, ktoré dostáva od okresných úradov v sídlach krajov. Tie však majú len informatívny charakter. Viaceré obce ale majú neúplnú evidenciu

Vojenský cintorín v Košiciach – hroby sovietskych vojakov

padlých v druhej svetovej vojne alebo disponujú nepresnými údajmi. Vzniká tak otázka, či sa niekedy dozvieme presné počty padlých vojakov počas druhej svetovej vojny na Slovensku? A nejde tu samozrejme iba o počty, ale aj o identitu týchto padlých. Veď koľko pozostalých stále nevie, kde sú ich predkovia, ktorí padli v druhej svetovej vojne, pochovaní. Myslím si, že evidencii padlých v druhej svetovej vojne na Slovensku by sa mala venovať väčšia pozornosť. Bez rozdielu, či ide o sovietskeho, československého, rumunského alebo nemeckého vojaka. Malo by na tom viac záležať nielen obecným a okresným úradom, ale aj napr. základným a oblastným organizáciám SZPB. V neposlednom rade by mal padlým v druhej svetovej vojne viac pozornosti venovať aj štát a profesionálni historici. Malo by nám na tom záležať všetkým, aby si pamiatku padlých vojakov ctili aj ďalšie generácie.

Pripravil a fotografie zaslal Marcel Maniak

www.zastupitelstvo.eu

Vyskúšajte základný balík zdarma!

- Digitálne zastupiteľstvo
- Transparentná obec
- Minimálne náklady
- Okamžite k dispozícii
- Zasadnutia
- Materiály
- Uznesenia
- Záväzné nariadenia

V Bosne sa bielo týčia hroby v tesnej blízkosti domov

Hroby v zahraničí

Keď sme skoro ráno pricestovali do oblasti necelých tridsať kilometrov od Sarajeva, s prevapením som pozerala na množstvo bielych kamenných náhrobkov v tesnej blízkosti rodinných domov, činžiakov, mešít či kostolíkov. Vysvetlenie prišlo neskôr.

Do Bosny som šla za pyramídami. Roky som totiž učila dejepis a egyptské pyramídy boli mojou srdcovkou. Nikdy som však do Egypta za nimi nešla. Ajhľa, oni „prišli“ za mnou do Európy čoby na dohodenie kameňom za necelých desať hodín cesty. Veľa informácií som o bosnianských pyramídach nemala. Niečo málo som si vygooglila, v článkoch sa objavili aj spochybňovacie názory, moja zvedavosť vzrástla. Naučená z dejepisu v škole som si predstavovala, že aj v bosnianských pyramídach sa nachádzajú telá panovníkov či iných bytostí, ktoré ich vystavali. Nie je to tak alebo dobrovoľní „kopači“ zatiaľ nič také v európskych pyramídach nenašli.

Podzemné tunely, komory, obrovské megality

Prešli sme kraj okolo mestečka Visoko - rozkladá sa necelých tridsať kilometrov od Sarajeva – ktorý je vraj „... posypaný pyramídami, akoby tam niekto vysypal ryžu,“ povedal náš sprievodca. Dodal, že by ich mohlo byť okolo štyridsať a že kopce tvarom pripomínajúce pyramídy sú podzemnými tunelmi prederavené ako ementál. To naznačujú vykonané sondy do hĺbky vrchov, odkrytá je však len časť podzemných tunelov v kopci Ravne. V týchto tuneloch, rôznych podzemných križovatiek a komôr vraj neexistuje žiadne negatívne žiarenie, žiadna rádioaktivita či negatívna energia z podzemných vôd. „Pod týmito tunelmi sa nachádzajú vodné toky, ktoré vytvárajú geopatogénne zóny. Na určitých miestach staré civilizácie umiestnili megality (podľa viacerých meraní bolo preukázané, že ide o keramický materiál – vypálenú hlinu, v ktorých geológovia objavili kryštály), ktoré svojím pôsobením premieňajú tieto nežiaduce účinky geopatogénnych zón na zdravie prospešné prostredie,“ vysvetlil sprievodca. Okrem megalitov rôznych veľkostí a niekoľkotonovej váhy sme videli vyryté do jedného megalitu znaky podobné symbolom rún. Žiadne hrobové miesta vo vnútri pyramídy. Možno zatiaľ. Práce na odkrývaní pokračujú.

Zlatý rez v centre s hrobom šamana

V bosnianskom Údolí pyramíd sú zatiaľ pomenované štyri pyramídy a jeden podlhovastý útvar. Ide o pyramídu Slnka s výškou 220 metrov (podľa tohto údaju je momentálne najväčšou na svete, Cheopsova pyramída v Egypte meria „len“ 137,5 metrov), pyramídu Mesiaca s výškou 190 metrov, pyramídu Draka s výškou 90 metrov a pyramídu Lásky. Medzi nimi je podlhovastý kopec nazvaný Chrám matky Zeme.

Zaujímavosťou je, že vrcholy pyramíd Slnka, Mesiaca a Draka tvoria rovnostranný trojuholník s dĺžkou dvetisíc stosedemdesiat metrov. Ďalším symbolickým javom pyramíd je tieňový dotyk pyramídy Slnka s pyramídou Mesiaca.

Miestny sprievodca nás vyviedol turistami neschodenými chodníkmi aj na mohyly Tumulus Vratnica, kde sa vraj v jeho svahu nachádza hrob šamana. Hovoril o ňom s veľkou úctou. Do prachu na zemi zakreslil najprv mohyly a potom všetky objavené pyramídy tak, že sme jasne videli, ako spolu s hrobom vytvárajú zlatý rez.

Pri ceste dolu z mohyly sme znovu prechádzali okolo niekoľkých miest plných bielych náhrobných kameňov. Miestne cintoríny. Bol čas opýtať sa, prečo sú tak blízko domov. „To nedávno skončená vojna a množstvo mŕtvych v nej...“ vysvetlil sprievodca a prezradil čo-to o najbližšom kameni na okraji cintorína. Bol to poriadne veľký pravidelne a čisto opracovaný obdĺžnikový útvar ležiaci na vybetónovanej ploche. „Keď niekto umrie, položia na hrob tento kameň. Možno, aby duša jasne vedela, že telo patrí do zeme, ona však potrebuje ísť svojou cestou,“ povedal s tajomným úsmevom a odmlčal sa. Rešpektovali sme jeho mlčanie, v úctivom tichu sme priestor opustili.

Text a fotografie Dagmar Sarita Poliaková

Popis obrázky

1. Pyramída zahalená lesmi, dedina, hroby a turisti - jeden celok vo vzájomnom súznení.
2. Cintorín pod Hlavou draka, v popredí obdĺžnikový balvan, ktorým prikrývajú čerstvý hrob
3. Pyramidoidný kopec vpravo v pozadí, posvätný pokoj v popredí na cintoríne

Památeční sklo od spoločnosti Memory Crystal ocenené mezinárodní asociací pohřebnictví IFA.

Společnost Memory Crystal z České Lípy usiluje již 10let o inovace v oblasti pohřebnictví v České republice, na Slovensku a mnoha dalších zemích Evropy. V nabídce firmy najdete mnoho unikátních řešení pro zachování památky na zesnulé. Kromě exkluzivních úřen z mnoha odlišných materiálů, stříbrných šperků na uchování symbolického množství popela se hlavní zájem klientů ubírá na Památeční sklo, které vyvinul zakladatel a současný majitel Dalibor Novák. www.memorycrystal.cz

Památeční sklo se zataveným popelem zesnulých.

Památeční sklo je vytvořeno spojením vysoce kvalitního křišťálu a malého množství popela zesnulého, který je zataven přímo do skla při samotné výrobě. Kombinací jemného dekorování a popela vzniká neobyčejně krásný a jedinečný úkaz, který zvětňuje vzpomínku na život blízké osoby. www.pamatecnisklo.cz

V červenci letošního roku byla opět vyhlášena soutěž mezinárodní asociace pohřebnictví IFA o nejlepší inovativní produkt a službu v pohřebnictví v Evropě.

International Funeral Awards Europe www.funeralawards.eu

Společnost Memory Crystal má v současné době zastoupení v deseti Evropských zemích. Nominace na ocenění Památečního skla přišla z Belgie. Nominované firmy z jednotlivých zemí individuálně prezentovaly své produkty před tamní porotou.

Vyhlášení výsledků všech kategorií a zemí proběhlo 24. října 2015 na gala večeru v německém Kolíně nad Rýnem v hotelu Marriott. Do užší nominace se dostalo 40 firem.

Organizátoři soutěže připravili bohatý program. Prohlídka centra Kolína s návštěvou dech-beroucí gotické stavby katedrály svatého Petra a plavba po Rýně umožnily setkání všech zúčastněných před samotným gala večerem, který se již odvíjel ve velmi svátečním duchu. Pánové oblékli povinně smoking a dámy večerní róbou.

Samotný večer zahájil skotský dudák následovaný známou místní kapelou. Večere o pěti chodech byla opravdovým kulinářským zážitkem, který po celou dobu podbarvovaly živé klavírní tóny.

Vyhlášení dílčích výsledků probíhalo nejdříve regionálně pro každou zemi a kategorii zvlášť. Produkt a služba. V Belgii byla společnost Memory Crystal nominována mezi třemi nejlepšími a nakonec skončila na třetím místě. Nikdo nepředpokládal, že by se česká společnost mohla dostat až do samotného finále hlavního mezinárodního ocenění, kde byl vybrán pouze jeden zástupce za každou zemi. O to více překvapilo, že porota z Belgie vybrala firmu Memory Crystal jako jediného svého zástupce. Nakonec si Památeční sklo odneslo druhé místo, což je jistě nemalý úspěch. Vítězem hlavní ceny se stal Deathcare Embalming z Německa.

Mezi další ocenění, kterého společnost Memory Crystal letos dosáhla, je krajské finále ceny Firma Roku 2015. Českolipská firma byla vybrána mezi deset nejlepších firem libereckého kraje z 230 přihlášených společností. Je potěšující, že i podnikání v oblasti pohřebnictví přestává být tabu a může konkurovat ostatním odvětvím.

Sarkofágy v kolumbáriu

Mgr. Jaroslav Šejvl
Klinika adiktologie 1. LF UK a VFN v Praze

Slavné pohřby

Národní muzeum připravilo pro své návštěvníky pro roky 2015 a 2016 nevšední nadílku perfektně zpracovaných tematických výstav zaměřených na smrt a s ní spojené zajímavosti. Na stránkách Slovenského pohrebníctva jsme se již setkali s článkem popisujícím Tetralogii výstav o smrti (Šejvl, 2015); a to v Musaionu v Kinského zahradě výstavou nazvanou „Onen svět“, v Českém muzeu hudby výstavou „Smrt kmotřička, v Náprstkově muzeu asijských, afrických a amerických kultur výstavou „Rituály smrti“ – a na závěr výstavou v Nové budově Národního muzea „Smrt“ a „Smrtné slasti“. Jak jedny výstavy končí, lze stále navštívit další obdobně tematicky zaměřené.

Zcela ojedinělou je výstava Slavné pohřby, která je instalována v Památníku osvobození na Vítkově. Nepřímo snad navazuje na předešlou výstavu z Náprstkova muzea¹, ale je pojata odlišně. Je to dáno jak tím, že celý komplex Památníku na Vítkově byl primárně vybudován pro pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení zpopelněných lidských ostatků významných osob, ale rovněž pro svoji provázanost historickými okamžiky naší státnosti a upomínkou na nezměrné utrpení, odvahu a mravní výspělost všech, kteří obětovali svůj život pro svobodu a vlast.

V Památníku najdeme několik expozic, které nás provedou naší novodobou historií a rozhodně nejsou nezajímavé. Při vstupu se v přízemí vlevo dostaneme do stálé expozice, která je zaměřena na vznik Československé republiky a její významná výročí. Najdeme zde dokumenty, fotografie, noviny a trojrozměrné předměty, které se vztahují k rokem 1938 (podepsání Mnichovské dohody v noci ze dne 29. na 30. září 1938 a okleštění Československé republiky), vznik Protektorátu v roce 1939 a doba nacistické okupace (vyhláška Konstantina von Neuratha o uzavření Českých vysokých škol, výnos říšského protektora Reinharda Heydricha o vyhlášení civilního výjimečného stavu, atentát na Reinharda Heydricha a osvobození od nacistů); převzetí moci komunisty v roce 1948 (dopis předsedy vlády Klementa Gottwalda prezidentu republiky Edvardu Benešovi k demisi členů vlády); fotografie a poslední dopisy generála Heliodora Píky a Milady Horákové popravené režimem; okupaci naší země vojsky v srpnu roku 1968, upálení Jana Palacha, vznik Charty 77 a pád komunistického režimu v roce 1989. Zajímavostí prostor stálé expozice je i to, že její boční strany jsou lemovány krycími deskami dříve zbudovaných hrobek.

Ve sníženém podlaží pod stálou expozicí je umístěno kolumbárium se čtyřmi sarkofágy. Ve stěnách kolumbária jsou umístěny schránky zakryté destičkou. Původně byl tento prostor zbudován pro ukládání zpopelněných ostatků padlých legionářů. Bohužel k tomuto účelu nikdy nebyly využity; od roku 1951 zde byly uloženy zpopelněné ostatky komunistických funkcionářů, které byly v roce 1990 přeneseny jinde². Vstup do prostor kolumbária je uveden citátem T. G. Masaryka: „... státy se udržují těmi ideály, z nichž se

zrodily“. V současné době jsou kolumbární místa zčásti osazeny destičkami elektronickými destičkami, na kterých jsou fotografie a citáty osob, které ovlivnily naši dobu od roku 1918, nebo dokumenty, ve kterých jsou uvedeny významné skutečnosti našich moderních dějin.

Dalším prostorem je Kaple padlých bojovníků, kde měly být uloženy ostatky padlých legionářů, kteří byli popraveni v období 1. světové války. Kaple je vyzdobena mozaikou, jejímž autorem je Max Švabinský; na dvou protilehlých mramorových deskách jsou vytesány verše Vítězslava Nezvala a mezi dvěma okny je socha Raněný od Jana Štursy.

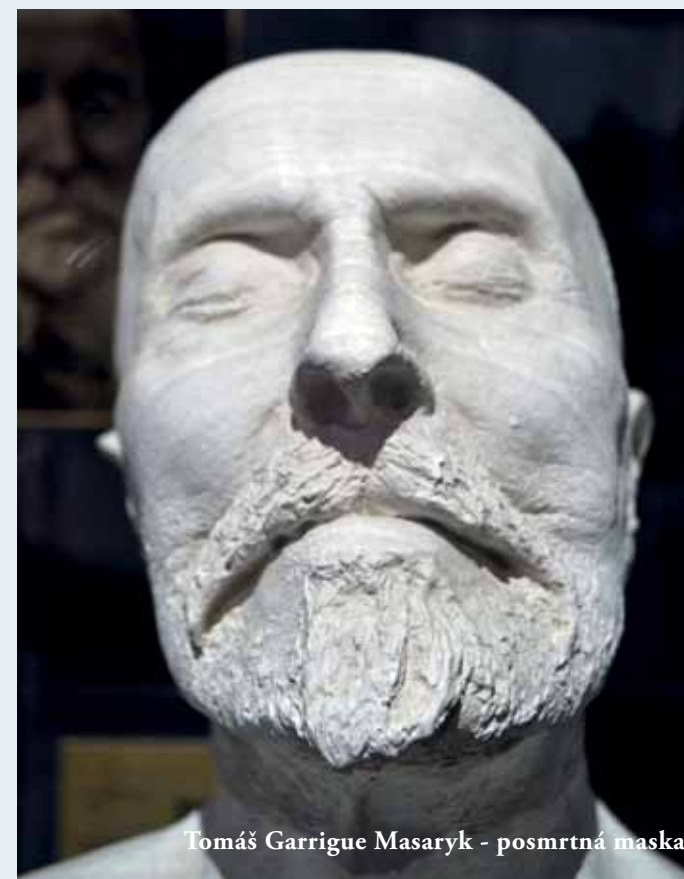
Další dva výstavní prostory jsou věnovány „Slavným pohřbům“. Najdeme zde celou škálu osobností, jejichž pohřeb je zde zaznamenán. Za mnohé jmenujme Viléma Zítka; posmrtnou masku malíře Vojtěcha Hynaise, posmrtný odlitek pravé ruky a posmrtnou masku Julia Zeyera; posmrtnou masku Emy Destinnové; posmrtná maska T. G. Masaryka, ale i Klementa Gottwalda a Václava Havla.

Prostor je zde rovněž věnován Josefu Jungmannovi, Karlu Havlíčku Borovskému, Václavu Františku Pštrossovi, Františku Palackému, Augustě Braunerové, Janu Nerudovi, Ferdinandu Vališovi a Antonínu Dvořákovi. Můžeme si rovněž vyslechnout Requiem aeternam W. A. Mozarta, Dvořákovu Requiem – Dies irae, Pochod padlých revolucionářů či Chopinův Smuteční pochod. Rovněž jsou zde vzpomínky na prožité hrůzy: Štursův Pohřeb v Karpatech, nalezený ohořelý trám (břevno) bývalé lidické školy, prst z Lidic, urna s popelem z nacistické podzemní továrny Richard u Litoměřic (nedaleko Terezína), prst z Buchenwaldu, reliéf s tematickou koncentračního tábora, prst z Osvětimi a Dukly. Rovněž zde nalezneme dopisy a telegramy adresované Libuši Palachové.

Za „Slavnými pohřby“ je Sín osvození a vchod do podzemí. Sín osvobození byla původně plánována jako pamětní síň obětí 2. odboje. Ideový záměr po roce 1948 byl však jiný, a byla zde zřízena Sín Rudé armády. Osm meziokenních pilířů je vyzdobeno mozaikami. Ze Síně osvobození můžeme vstoupit do podzemí, kde najdeme jak technické

Hrob neznámého vojína

zázemí, které bylo logisticky nezbytné k zajištění provozu účelu z roku 1953³ [Mauzolea bývalého prezidenta Gottwalda – velín, technická místnost, vzduchotechnické, strojařské a elektrotechnické zabezpečení (Galandauer, 2014)], tak i prostory pro lékařské a hygienické postupy. V jednom z podzemních prostorů je prosklená vitrína, ve které jsou umístěny zdravotnické propriety evokující možné práce na mrtvém těle, a to včetně modelu mrtvého lidského těla zakrytého od hlavy k patě prostěradlem; uniforma a v rohu vitríny je uložený skleněný věnec, darovaný železnobrodskými sklárny na pohřeb prezidenta (Malý et al., 2015). V boční podzemní místnosti je uložena krycí deska a další části sarkofágu, a to včetně nápisové desky s uvedením „Klement Gottwald, 23. 11. 1896 – 14. 3. 1953“.

Tomáš Garrigue Masaryk - posmrtná maska

Při výstupu do prvního patra vstoupíme do Slavnostní síně, na jejímž konci je v současné době výstava obrazů – portrétů významných (nejen) vojenských osobností našich moderních dějin: Ferdinand Foch, Josef Jiří Švec, T. G. Masaryk, Radola Gajda, Stanislav Čech, Jan Bohumír Syrový, Josef Šnejdár, Edvard Beneš, Jan Hrubý, Milan Rastislav Štefánik a další.

Ze Slavnostní síně můžeme - buď výtahem, nebo po schodem - vystoupat na terasu Památníku, kde je široký výhled na celé město. Ze Slavnostní síně lze rovněž nahlédnout do přilehlého Prezidentského salonku a případně strávit příjemný čas ve vnitřních nebo vnějších prostorách kavárny, rovněž s výhledem na město. Součástí vnitřních prostor Památníku je i Hrob neznámého vojína, kam bohužel nelze projít ze Slavnostní síně, ale pouze venkovním prostorem. Ve vstupní hale k Hrobu neznámého vojína jsou na stěnách zavěšeny vojenské standardy. V levé části sálu Hrob neznámého vojína s upomínkou na bitvu u Zborova (1917) a Duklu (Dukelský průsmyk, 1944). V pravé části je výstava věnovaná památce Ivana Medka - Nesmlouvavě přímý gentleman (www.nm.cz).

Ač Památník na Vítkově z venku působí velkolepě, může se zdát, že s ohledem na dispozici prostor není pro shlédnutí výstavy potřeba mnoho času. Opak je však pravdou – celá výstava svého návštěvníka zcela pohltí, a dá mu možnost hlouběji nahlédnout do skoro stoleté historie našich moderních dějin a to včetně dech beroucích změn, kterými Památník a jeho účel procházel, až k dnešní důstojné a významné podobě.

³ K otevření Mauzolea došlo 6. prosince 1953.

Mgr. Jaroslav Šejvl

Použitá literatura

Galandauer, J. (2014). Chrám bez Boha nad Prahou. Praha: Havran.
Šejvl, J. (2015). Tetralogie o smrti v Národním muzeu. Slovenské pohrebníctvo (5), 2, s. 24 – 25.
Malý, I., Lomíček, J. & Secká, M. (2015). Slavné pohřby. Praha: Národní muzeum.
www.nm.cz Staženo [28. 10. 2015] z <http://www.nm.cz/Hlavni-strana/Navstivte-nas/Narodni-pamatnik-na-Vitkove.html>

Novela zákona o pohřebnictví je v České republice na spadnutí

Tomáš Kotrlý

Ministryně pro místní rozvoj Karla Šlechtová ustavila na začátku roku 2015 mezirezortní pracovní komisi pro novelu zákona o pohřebnictví a z jejích výsledků jsem získal řadu podnětů, které svědčí o tom, že je opravdu co zlepšovat. Na třetí jednání této komise dne 21. září 2015 pozvala paní ministryně i pana Ladislava Stríže, předsedu SAPaKS, aby seznámil členy se situací v pohřebnictví ve Slovenské republice a pomohl českým kolegům odůvodnit některé jejich nově navržené právní instituty, se kterými má Slovenská republika již dlouholeté zkušenosti, a to zejména v oblasti pohřbívání mrtvě narozených dětí a plodů po potratu.

Mezi další věcně zajímavá témata novely zákona o pohřebnictví patří bezpochyby kontrola a dozor v oblasti pohřebnictví, na které se se zvláštním úhlem pohledu podílí v České republice několik institucí bez vzájemné koordinovanosti a zejména specializovaného odborného zaměření. K tomu by stát prostřednictvím novely zákona měl vytvořit vhodné podmínky. Zajímavé jsou ale i některé praktické otázky, na které se pokusím stručně odpovědět.

Proč se v České republice smí pro pohřbívání používat papírová rakev?

Rakev z tvrdého dřeva je zákonem o pohřebnictví vyžadována pro uložení lidských pozůstatků do hrobky. Podle české technické normy pro rakeve ČSN 49 3160 by rakeve určené pro uložení do hrobu měly být vyrobeny alespoň z měkkého dřeva, nikoli však z obyčejného papíru, lepenky nebo plastu (z něhož

jsou např. vyrobeny transportní vaky). V rozporu se zmíněnou normou není zhotovení rakeve např. z ratanu, ale každý přírodní materiál musí nejprve projít zátěžovou zkouškou. Pokud jde o papírové rakeve, pro pohřbívání žehem se u nás mohou používat pouze kvalitní vícevrstvé papírové rakeve, které laik od dřevěných rakví nerozezná. Pro zpopelňování v krematoriu není samozřejmě vyloučeno použití dřevěných rakví, a to ani dubových nebo z jiného tvrdého dřeva. Důležité však je, aby k výrobě všech druhů rakví a jejich nátěrů nebyly použity barvy, lepidla a tvrdidla obsahující složky škodlivých látek.

Je v České republice možné ekologické pohřbívání?

Řády pohřebišť nebo řády krematorií by měly konkrétněji upravit materiály, z nichž mají být zhotoveny rakeve určené pro pohřbívání v daném místě, a upřesnit nároky na jejich ekologickou nezávadnost. Vypravitele pohřbů či nájemce hrobových

Rakeve určené pro uložení do hrobu by měly být vyrobeny alespoň z měkkého dřeva, nikoli však z obyčejného papíru, lepenky nebo plastu.

Důležité však je, aby k výrobě všech druhů rakví a jejich nátěrů nebyly použity barvy, lepidla a tvrdidla obsahující složky škodlivých látek.

míst ovšem nelze jednoduše přimět k tomu, aby si pořizovali jen ty rakeve, které jsou na konkrétním pohřebišti nebo krematoriu předepsány, to by mohlo vést k řadě komplikací a nedorozumění. Zde mně dovolu je jen krátký historický exkurs: zásadně změnit zvyklosti se nepodařilo ani císaři Josefovi II, který svými dekrety přikazoval namísto v rakvích pohřbívát v rezných pytlich. Po pěti měsících protestů musel své zákazy odvolat.

Na některých hřbitovech začali pozůstalí pohřbívát lidské pozůstatky uložené v igelitových pytlích či přepravních vácích, které znemožňují či prodlužují tlení a hrubě zatěžují životní prostředí. V připravované novelu zákona o pohřebnictví pracovní komise podporuje, aby zákon upravil podmínky přípustnosti a zejména povinnou evidenci pohřbívání do hrobů ve vácích, aby bylo jasné, ve kterém hrobě bude jiná tleci doba, než je vyhlášena řádem pohřebiště. Správce pohřebiště se v současnosti nedoví o použití vaku, je-li ukryt v rakvi. Právní úprava nyní neřeší manipulaci s lidskými ostatky uloženými ve vaku při exhumaci po uplynutí tleci doby. Požadavky na stanovení podmínek pro ekologičtější pohřbívání proto z tohoto pohledu považuji za legitimní.

Jak mají vypadat pohřební auta?

Český jazyk má pro pohřební vůz dnes již téměř zapomenutý výraz furgon. Dříve se jednalo zejména o koňský povoz, který můžete dodnes vidět na některých tradičních vesnických pohřebních průvodech. Stále platí, že tvar, barva a vzhled pohřebního dopravního prostředku by měl korespondovat s jeho účelem a celkově vyjadřovat úctu k zesnulému, což souvisí i s obecným požadavkem upraveným v zákoně o pohřebnictví, že s lidskými pozůstatky a ostatky musí být zacházeno důstojně. Takové vozidlo musí být speciálně upraveno a vybaveno. Obecné podmínky pro převoz lidských pozůstatků po pozemních komunikacích stanoví zákon o pohřebnictví. Vybavení používané pro přepravu zesnulých osob by mělo být pravidelně kontrolováno z hlediska jeho funkčnosti a čistoty před dalším použitím.

Smí pohřební auta v České republice převážet najednou i více rakví s lidskými pozůstatky?

Zákon o pohřebnictví neupravuje počet rakví (nebo transportních vaků) s lidskými pozůstatky, které mohou být současně přepravovány v jednom vozidle. Podle ČSN EN 15017 převáží pohřební vůz za běžných okolností pouze jednu rakev. Vybavení pohřebního vozidla určeného pro přepravu většího počtu

rakví s lidskými pozůstatky by mělo umožňovat bezpečnou a důstojnou přepravu i s přihlédnutím k zajištění nevyhnutelné manipulaci s rakví a minimalizaci fyzického namáhání personálu. V souladu se směrnicí evropského parlamentu a rady 2007/46/ES ze dne 5. září 2007 se i u nás pohřebními automobily rozumějí motorová devítimístná vozidla (kategorie M 1) určená k dopravě většího počtu zemřelých osob, která mají k takovým účelům zvláštní výstroj. V České republice provozovatelé pohřebních služeb běžně používají pohřební automobily s úpravou na čtyři rakeve, hydraulika je posouvá nahoru dolů. Slovenský Úrad pre dohľad nad zdravotnou starostlivosťou, který uzavírá smlouvy s provozovateli pohřebních služeb na přepravu těl zemřelých na pitvy, v čl. 2, bodu 7 „Zmluve o preprave mŕtvych“ požaduje, aby se každý převoz uskutečnil individuálně.

Poznámka na závěr

Oblast pohřebnictví nespojuji jen s poskytováním služeb. Vnímám i její kulturně historické přesahy. Hodně nám napoví místní hřbitovy o životech v obcích, o jejich významných osobnostech. Znalosti o místě kde žijeme, nám často chybí, což hodně lidí vede ke zjednodušujícímu pohledu na svět i na dění kolem nás.

FotoTomáš Kotrlý, Pavel Ondera, Peter Kicoš

V České republice provozovatelé pohřebních služeb běžně používají pohřební automobily s úpravou na čtyři rakeve, hydraulika je posouvá nahoru dolů.

Smrť nie je tabu

O posledných veciach človeka a umení umierať

Všetci raz zomrieme. Rokmi sa však menia obrady, zvyklosti či povery, ktoré s touto smutnou udalosťou v živote človeka súvisia, od stredoveku až po súčasnosť. Najmä v ľudovom prostredí bolo toto obdobie obostreté veľkým množstvom špecifických tradícií, ktoré umierajúcim uľahčovali odchod zo sveta a súčasne aj pozostalým vyrovnáť sa so smrťou ich blízkych. „Na prelome 19. a 20. storočia sa tieto rituály začali postupne vytrácať. V dôsledku zložitého spoločenského vývoja, hlavne v druhej polovici 20. storočia, však nebola možnosť, aby sa utvorili tradície nové, ktoré by túto úlohu prevzali. Absencia prirodzeného vzťahu ku smrti sa v súčasnej dobe premieta aj do prístupu k umierajúcim,“ hovorí Mgr. Michal Chmelenský, kurátor zbierok a vedúci národopisného oddelenia Západočeského múzea v Plzni.

Predmety v rakvách zosnulých a posmrtné masky

Predmety, ktoré boli vkladane zosnulým do truhiel, plnili v prevažnej miere ochrannú úlohu. Mŕtvym mali zabezpečiť „pokojné odpočinutie na onom svete“. Z toho dôvodu sa do truhiel vkladali najrôznejšie devocionálie, teda drobné predmety k povzneseniu zbožnosti veriacich, ako napríklad sväté obrázky, ruženec a podobne. Okrem toho sa do hrobov vkladali tiež predmety, ktoré mal nevoľník v obľube, nezriedka napríklad vreckový nôž, fajka s tabakom, ihla s niťou a podobne.

Zvyk maľovania posmrtných podobizní, ako aj snímame posmrtných masiek, zdomácnel vo vyšších aristokratických a cirkevných kruhoch v priebehu 15. a 16. storočia. V princípe za tradíciou opatrovania posmrtných masiek, rovnako tak ako za zvykom maľovania posmrtných podobizní, stála potreba uchovať neporušenú podobu človeka po jeho smrti. Snímanie posmrtných masiek potom úzko súviselo s tradíciou spodobovania zosnulých na náhrobných kameňoch. Neskôr slúžili posmrtné masky ako predloha sochárom či maliarom pri vytváraní podobizní významných osobností. S rozšírením portrétnej fotografie sa stalo zachytávanie podoby zomrelých pre súkromnú potrebu pozostalých bežne dostupné aj chudobnejším vrstvám obyvateľov.

Tance smrti v raji mŕtvych

Ako sa smrť ako „smŕták“ v minulosti ľuďom zobrazovala? Rovnako ako u väčšiny pohrebných obradov, tiež pri zrode predstáv o smrti stálo vedomie konečnosti ľudského života a prirodzená potreba vyrovnania sa so smrťou ako s udalosťou, ktorá ruší

Mgr. Michal Chmelenský

všetky ľudské putá so svetom. Motív personifikovanej smrti sa od 11. a 12. storočia stal v náboženskej rovine symbolom hojne využívaným k šíreniu cirkevných náuk o „skutočnej“ povahe hmotného sveta a ľudskom údele v ňom.

Najstaršie ikonografické znázornenia pochádzajú práve z 11. storočia a smrť je na nich štylizovaná do podoby gréckeho boha podsvetia Háda, poprípade ďalších mytologických postáv podobného charakteru. Tendencie, zahaliť smrť do podoby práchnivejúceho tela či ľudského skeletu, sa udomácnila v kresťanskej ikonografii koncom 13. storočia. Na zdôraznenie pomínutelnosti tohto sveta bolo zobrazenie ľudského tela zbaveného takmer všetkých mäkkých tkanív tým najvhodnejším motívom. Najmä ranné stredoveké znázornenia však veľmi často nezodpovedajú skutočnej anatómii ľudského tela a dokumentujú, okrem iného, aj obmedzené znalosti autorov.

Ruka v ruke s rozvojom poznania sa stávala ikonografia personifikovanej smrti čím ďalej tým viac verná svojej predlohe. V období vrcholného stredoveku sa v Európe stali obľúbenými tzv. „tance smrti“, využívajúce motívy personifikovanej smrti k zdôrazneniu jej univerzálnosti a neoklamateľnosti. Svoj námet zrejme prevzali z ľudových predstáv o „raji mŕtvych“, ktorí do svojho tanca lákajú všetko živé. Stredoveké znázornenia „tancov smrti“ preto navodzujú predstavu skutočného tanca mŕtvych so živými.

Rozsiahlejšie ranno-renesančné „tance smrti“ hovoria často o biblickom príbehu o stvorení, ktoré ponúkalo odpoveď na otázku o ľudskej smrteľnosti. Nasledujúce výjavy potom mali za úlohu smrteľnosť každého človeka potvrdzovať, a to bez ohľadu na stavovskú príslušnosť, zámožnosť či vek. Už od raného stredoveku so sebou tak „úmŕtná“ symbolika niesla tiež určitý sociálny rozmer. S nastupujúcou renesanciou došlo k návratu antických inšpirácií a ikonografia smrti bola obohatená o podobu personifikovaného času – antického boha Chrona. Neskoro stredoveké a renesančné ikonografické znázornenie smrti ako kostlivca sa pod vplyvom baroka všeobecne rozšírilo aj v 17. a 18. storočí.

Povery o Smrtholce a kostlivcovi

V ľudovom prostredí sa však náboženská symbolika a obrazovosť snúbila s poverami či povestami. Utvárala predstavu, že so smrťou je možné vstúpiť do určitého vzťahu a že človek má tiež schopnosť aktívneho konania vo vzťahu k vlastnému či cudziemu skonu. V takomto poňatí strácali predstavy o personifikovanej smrti svoj symbolický význam a stali sa do istej miery reálnymi. Všeobecne rozšírené znázornenie smrti ako kostlivca však z ľudovej obrazovosti nevytláčila celú škálu ďalších spodobnení, z ktorých niektoré majú zrejme veľmi starý pôvod. Snáď najrozšírenejšia bola predstava smrti v podobe vysokej ženy, zahalenej v bielom splývavom odevu, ktorá sa zjavovala tým, ktorí majú zomrieť, prípadne členom rodiny. Dokladom predstavy, že „smrť je ženského rodu“ sú tiež jej početné ženské označenia. Baroková česká literatúra tak o smrti hovorí napríklad ako o „Smrtholce“ a podobne.

Obdobne ako podoba samotnej smrti, sa postupne premenili aj jej atribúty. So snáď najznámejším atribútom, kosou, bola smrť zobrazovaná už v období stredoveku. Inšpiráciu pre predstavu, že smrť „kosí“, či žne živé tvory rovnako ako ženci, poskytlo okrem iného mnohokrát sa opakujúce biblické prirovnanie človeka a výsledkov jeho činov k poľnej tráve a vädúcim kvetom. Jeden z menej rozšírených atribútov smrti preto bol kosák, prípadne hrable.

Zvláštne znamenia o blížiacom sa konci

V minulosti sa vyskytovali viaceré znamenia o tom, že sa blíži smrť. Snaha rozoznávať v prírodných javoch či v súkromných večtách znamenia o príchode vlastného či cudzieho skonu, úzko súvisí s predstavou o smrti ako personifikovanej bytosti. Oboje slúžilo na odstránenie priepasti medzi človekom a nezbadateľnou, nepostihnuteľnou smrťou. Tušenie „znamenia smrti“ nadobúdalo na význame vtedy, ak bolo spojené s výraznými obdobiami, najmä cez sviatky Vianoc, Veľkej noci, s Novým rokom, prípadne v spojitosti s prechodnými rituálmi, ako bolo napríklad narodenie či krst dieťaťa, prvé sväté prijímanie, svadba či pohreb. Podobne tiež človek sám mohol podľa ľudovej viery, pri dodržaní stanovených podmienok, príchod vlastnej alebo cudzej smrti predpovedať.

Okrem široko rozšírených vianočných zvykov, akými doposiaľ je rozkrájanie jabĺčok či púšťanie škrupinkiek po vode, sa na Plzensku uchoval zvyk, pri ktorom pred štedrovečernou večerou

dávala gazdiná deťom pod štyri hrnčeky prsteň, peniaz, uzlík a popol. Každý z predmetov mal naznačiť budúcnosť, ktorá na to ktoré dieťa čakala. Peniaz symbolizoval bohatstvo, prsteň svadbu, uzlík cestu do sveta a popol smrť.

Príchod smrti sa často pripisoval hŕkaniu kuvika, teda našej najznámejšej a najmenej sovy. Odtiaľ tiež ľudové „nekuvikaj“, nabádajúce k zdržanlivosti voči zlým predtuchám. Smrť označovalo rytie krtka na pozemku okolo domu či na cintoríne. Ak krtko ryl príliš blízko obydlí, okolo múrov domu, alebo pod prahom, verilo sa, že niektorý z obyvateľov domu čoskoro zomrie. Rovnako tak, ak krtko ryl na hrobe niektorého z blízkych príbuzných. Ak „posla smrti“ bol kvôli svojej charakteristickej kresbe považovaný tiež veľký nočný motýľ Lišaj smrtihlav. Ten, kto ho zbadal, mal v blízkej dobe zomrieť. Príchod smrti „oznamoval“ obyvateľom domu aj zvuk vydávaný červotočom, nazývaný „hodinky smrti“, „úmŕtný mlynček“ či „umieráčik“. Sám červotoč bol menovaný „červotočom umrlčím“. Verilo sa, že ak človek počuje ťukanie červotoča, zomrie priateľ, na ktorého práve myslí. Ak v dome spadol náhle obraz zo steny alebo hodinky, bola „smrť nablízku“. Rovnako tak, ak hodiny samovoľne zastavili či neúmerne dlho odbíjali.

Oživenie záujmu o ezoterické náuky

V priebehu 20. storočia, s rozvojom vedeckého poznania a lekárskej vedy, došlo k vyprázdneniu obsahov väčšiny z týchto tradícií. V súčasnosti sa bežne praktizujú prevažne len zvyky, spojené s obdobím vianočných, prípadne veľkonočných sviatkov. Aj napriek tomu však ľudská túžba po vyrovnaní sa s vlastnou smrteľnosťou prirodzene nevymizla. V priamej súvislosti s rozmachom racionality a pragmatického pohľadu na svet sa však v jednotlivých etapách ľudských dejín a naprieč kultúrami, objavovala tiež tendencia k neracionálnym interpretáciám bežne vnímanej reality. Dnešná doba je charakteristická odklonom od zavedených náboženstiev, príklonom k alternatívnym náboženským smerovaniam a súčasne tiež oživením záujmu o najrôznejšie „pseudo-magické“ či „ezoterické“ náuky. Toto spoločenské prostredie poskytuje tiež priestor na utváranie pohľadu na svet, v ktorom je smrť vnímaná v obdobnom kontexte, v akom ju chápú dávne rituály našich predkov. Poverčivé praktiky sa však v súčasnej dobe individualizujú a presúvajú do súkromnej sféry, kam za nimi etnograf prenikne len výnimočne.

Zuzana Voštenáková

Predstavy o duši u našich predkov

Duša je pokladaná za základný pojem v rôznych náboženských systémoch, filozofických prúdoch a vo všeobecnosti je definovaná ako nehmotná podstata človeka. Pri popisovaní pohrebných obyčají akéhokoľvek spoločenstva je potrebné v prvom rade poznať, aké má predstavy o duši (resp. či vôbec verí v jej existenciu), nakoľko od tejto skutočnosti sa odvíjajú ďalšie úkony a rituály spojené s úmrtím a následným pochovaním. Viera v dvojakú podstatu človeka – materiálnu a duchovnú, sa podpísala na vzniku mnohých rituálov a úkonov týkajúcich sa a zabezpečujúcich obe tieto zložky – teda telo, aj dušu. V predkladanom príspevku sa pokúsime aspoň v krátkosti načrtnúť túto nepochybne veľmi zaujímavú, na druhej strane však značne rôznorodú sféru predstáv, pričom základným zdrojom sú etnografické práce a materiály, ktoré mapujú túto problematiku už od konca 19., najmä však v priebehu 20. storočia, hlavne vo vidieckom, agrárnom prostredí.

Hoci táto oblasť poznatkov bola po celé stáročia pod vplyvom jednotlivých cirkví, predstavy našich predkov sa od cirkevného učenia v mnohom diametrálne odlišovali. Jednotlivé cirkvi predostierali veriacim predstavy o odchode duší do záhrobia, v prípade katolíkov do pekla, neba alebo do očistca, pričom táto vrstva predstáv je len jednou z mnohých, ktoré boli znamenane. Neraz presvedčenie a „skúsenosti“ veriacich s touto oblasťou boli značne odlišné. V zásade však rozmanitejšie, omnoho variabilnejšie predstavy a ich dlhšie pretrvávajúce poznáme najmä z katolíckeho prostredia, v porovnaní s príslušníkmi protestantských cirkví.

Naši predkovia verili, že moment smrti je sprevádzaný odlúčením duše od tela. Kresťanstvo zavádza definovanie duše ako neviditeľnej substancie, v tradičných predstavách veriacich však mala podobu vtáka, najčastejšie bielej holubice, ale aj bielej pary, či obláčika, niekedy bola popisovaná ako vánok. Pri umieraní sa duša oddeľovala od tela, bolo potrebné vykonať niekoľko úkonov na jej uspokojenie – napr. v mnohých oblastiach Slovenska máme doložený zákaz hlasitého nariekania pri umieraní, nakoľko by to sťažilo odchod duše na druhý svet. Upokojujúco na ňu mali pôsobiť tichá modlitba, zasvetenie hromničnej sviece, ktorá jej mala osvetľovať cestu na druhý svet, ale i prítomnosť všetkých členov rodiny, ktorí sa prišli s umierajúcim rozlúčiť, v prípade potreby aj zmieriť. Fungovala predstava, že duša zaťažená ťažkými hriechmi zdľhavo a namáhavo opúšťa telo.

Na margo problematiky vzťahu duší zosnulých k živým možno vo všeobecnosti konštatovať ambivalentné, protichodné spôsoby správania a myslenia. Na jednej strane sa v tomto vzťahu prejavovala úcta, snaha nakloniť si ich priazeň, na druhej strach a snaha zabrániť posmrtnému strašeniu, vracaniu sa duše.

Fungovanie duší po smrti

Rôznorodosť nachádzame aj v predstavách o fungovaní duší po smrti, pričom na základe etnografických materiálov možno konštatovať dva základné okruhy názorov. V rámci prvého duša po smrti funguje nezávisle, odpútaná od tela, žije akoby svoj

vlastný život, či už putuje do záhrobia alebo zostáva v blízkosti živých. Preto sa pozostali snažili dušu vypustiť von, zabezpečiť, aby nezostala v domácnosti. Po smrti sa podľa týchto predstáv duša rozplynie, uletí, podľa kresťanského učenia odchádza ihneď po smrti pred posledný súd. V kontexte s uvedeným boli bezprostredne po skone vykonávané úkony ako otváranie okien, dverí, dokonca poprevracali v dome všetky nádoby hore dnom, aby sa duša niekam neukryla.

Druhú skupinu tvoria predstavy o zotrúvaní duše pri tele zosnulého dovtedy, kým nezotlie (tzv. predstava o duši pripútannej), až potom sa definitívne od neho oslobodzuje. Jej základom bola viera, že mŕtvy len spí hlbokým spánkom, všetko počuje a vníma, čo sa okolo neho deje. Duša teda ostáva pri mŕtvom, pohybuje sa v jeho blízkosti, pokiaľ nie je pochovaný. Preto platil zákaz otvárať okná, dvere bezprostredne po skone, taktiež boli zabezpečené a zatvorené všetky otvory v dome, aby neodišla skôr, kým telo nie je vynesene z domu a pochované. Verili, že duša kľáči pod truhlou, kým je zosnulý vystretý v dome. Na základe týchto predstáv, po vnesení tela z domu sa sídlom duše stane cintorín. Duša posledného zomrelého strážila vchod do tohto priestoru a odovzdávala túto funkciu nasledujúcemu, celý priestor cintorína bol plný duší zomrelých, preto nebolo vhodné zdržiavať sa tam, najmä po zotmení. Od týchto dvoch základných typov predstáv sa potom odvíjali aj následné pohrebné obyčaje.

Jednou z vrstiev predstáv o fungovaní duše po smrti je jej odchod do záhrobia, ktorý sa koná po tom, ako sa duša príde ešte posledný raz rozlúčiť s pozostalými. Naši predkovia boli presvedčení, podnes i mnohí súčasníci naďalej veria, že duša príde večer alebo v noci po pohrebe, prípadne na tretí deň od pohrebu, rozlúčiť sa, pozrieť živých a poďakovať sa za vystrojenie pohrebu. Chystali jej preto občerstvenie, najčastejšie chlieb a pálenku. Po tomto úkone sa odoberie do záhrobia, pričom počas tejto cesty prekonáva rôzne prekážky, putuje rôzne dlhý čas (napr. v prostredí pravoslávnej cirkvi 40 dní), najčastejšie cez vodné toky. Na ceste ju sprevádzali rôzni pomocníci, ktorí jej pomáhali prekonávať prekážky.

Diametrálne odlišnými boli názory, že duša zosnulého predka nikam po smrti neodchádza, ale je neustále prítomná pri svojej rodine, v blízkosti domu, stráži ju a bdie nad ňou. Za sídlo duší predkov pokladali ohnisko, pec alebo prah domu, či kúty izby, ktoré boli významnými kultovými miestami v domácnosti. Ľudia verili v prepojenie živých s mŕtvymi a v skutočnosť, že duše predkov neustále udržiujú kontakty so živými, dávajú o sebe vedieť prostredníctvom rôznych prejavov. Najmä v prípade blížiaceho sa nebezpečenstva upozorňujú živých naň a určitým spôsobom dohliadajú na členov svojho spoločenstva. Živí sa im odmeňovali nielen splnením ich prianí a želaní (sprostredkovaných napr. prostredníctvom snov, videní...), ktoré boli pre pozostalých závažné, ale i rôznymi obetami a darmi. Tie pre duše predkov ponechávali na rozličných miestach v dome, na povale, alebo priamo na hroboch.

V rámci etnografických výskumov máme doloženú širokú škálu predstáv o prítomnosti duší v domácnosti, množstvo príbehov o ich aktivitách po pochovaní dotyčného zosnulého. Akékoľvek nezvyčajné udalosti v domácnosti, ako napr. nevysvetliteľný pád predmetov, zlomenie nejakého predmetu, prasknutie zrkadla, skla, steny, odvalenie kusu muriva, časti pece, nezvyčajné zvuky na povale, neobvyklé správanie sa zvierat, samovoľné zhasnutie sviece, svetla, buchnutie dverí, okna, zlomenie nohy na stoličke... – boli pripisované aktivitám duší predkov, ktorí tak živých vopred upozorňovali na blížiacu sa situáciu. Častým signálom vešticiam blízku smrť je zjavenie sa mŕtveho príbuzného tomu, kto mal zomrieť, pričom forma úkazu mohla byť rôzna. Jednak verili, že sa im môže zjaviť samotný mŕtvy tak, ako bol pochovaný, ale aj v podobe zvieraťa, najčastejšie však prostredníctvom snov s mŕtvym a spomínaných nezvyčajných udalostí. Sledovanie týchto javov patrilo ku každodenným samozrejmostiam, obzvlášť ak doma, resp. v rodine, bol niekto ťažko chorý.

Z nášho územia máme doložené aj predstavy o prevetľovaní sa duší, napr. duša gazdu mohla vojsť do voľa alebo aj do muchy. Preto platil napr. zákaz zabíjať muchu, ktorá sa objavila na Štedrý večer – predpokladalo sa, že zosnulý rodinný príslušník sa v takejto podobe prišiel pozrieť do domácnosti. Viera v možnosť prevetlenia sa duše človeka do iného živočícha naznačuje aj zákaz zdržiavania sa zvierat (napr. psa alebo mačky) pri zomierajúcom, nakoľko sa verilo, že duša umierajúceho môže prejsť do týchto zvierat. Dokonca v starších materiáloch nachádzame aj predstavy, že duša zosnulého nikam do záhrobia po smrti neodchádza, ale prejde do ďalšieho novonarodeného človeka v obci a funguje určitý kolobeh duší v rámci jedného lokálneho spoločenstva.

Zaujímavými v tejto súvislosti sú predstavy o tzv. domovom hadovi. V minulosti naši predkovia verili, že každý dom má svojho ochrancu, hada, najčastejšie bielej farby, ktorý sa zdržuje v jeho blízkosti a ochraňuje nielen jeho členov, ale i celé gazdovstvo. Verili, že prebýva pod prahom domu, ktorý bol pre členov domácnosti posvätným kultovým miestom. Platil prísny zákaz zabíjať ho a tešil sa všeobecnej úcte zo strany členov domácnosti. Práve existencia tohto hada bola odvodzovaná od duše prvého gazdu, ktorý daný dom postavil. Aj duša prvej gazdinej mala v predstavách našich predkov konkrétnu podobu, išlo o tzv. domovú lasicu, ktorá sa údajne zdržiavala v okolí stajne a bola ochrankyňou dobytku. Išlo o duše, ktoré boli vnímané pozitívne, ich hlavnou funkciou bola ochrana žijúcich.

Inou kapitolou sú predstavy o navracaní sa duší zosnulých do domu v rámci určitých významných termínov kalendárneho obyčajového cyklu, ktoré boli očakávané a brané za samozrejmu súčasť týchto termínov. Dialo sa tak v čase významných výročných sviatkov napr. Vianoce, Veľká noc, Turíce, Dušičky..., kedy ľudia verili v navracanie sa a prítomnosť duší predkov v domácnosti. Podriaďovali tomu aj svoje správanie – napr.

Ilustračné foto Peter Pauk Photo Gallery

počas príprav na štedrovečernú hostinu nemali jednotliví členovia rodiny robiť prudké pohyby, aby náhodou nezranili dušu zosnulého, ktorá sa mohla v izbe zdržiavať. Chystali pre nich pohostenie, krmili ich (napr. hádzali orechy, prípadne strukoviny do kútov miestnosti), rákali s ich účasťou na spoločnom stolovaní členov domácnosti, dokonca sa nám zachovali obradové formuly na pozývanie duší predkov ku stolu. Prípadne im ponechávali jedlo a pitie na stole, na okne, spolu so zasveteným svetlom, aby duše „trafili“ domov.

V staršom období máme doložené aj spoločné hodovanie na hroboch, ktorého sa zúčastňovali všetci členovia domácnosti a počítali aj s účasťou duší, pre ktoré ponechávali jedlo a pitie na tomto mieste. Pozostatkom tejto obyčaje je ponechávanie jedál a pitia na hroboch, ktoré sa najdlhšie udržalo v prostredí pravoslávnych veriacich, najmä na Balkáne a u východných Slovanov.

Ďalšou témou v tejto zložitej problematike je nechcený návrat duší zosnulých medzi živých. Ten mohol byť spôsobený rôznymi udalosťami, ktoré predchádzali úmrtiu alebo vyplývali zo spôsobu úmrtia (v prípade samovrahou, násilne zosnulých), či vznikli pri vystrojení pohrebu. Ak napr. niekto odišiel z tohto sveta bez náležitého rozlúčenia s rodinou, bez usporiadania určitých sporov, rodinných vzťahov, alebo majetkových záležitostí, s nejakým tajomstvom bez toho, aby ho počas života niekomu odovzdal, jeho duša sa podľa vtedajších predstáv mohla vracaať a znepokojovať živých. Tak isto sa tak dialo v prípade, ak pozostali intenzívne dlhodobejšie oplakávali zosnulého ešte aj po pohrebe, čo sa neodporúčalo, nakoľko ľudia verili, že mŕtvy má zmáčaný hrob a takéto správanie pozostalých ho vyrušuje. Duša matky, ktorá po sebe nechala siroty, sa údajne k nim v noci navracala, v prípade malých detí ich aj dojíčala, kolísala a dávala na ne pozor. Nežiaduci návrat duše mohli spôsobiť aj nedbalo vykonané pohrebné obrady, ak sa pri nich na niečo dôležité zabudlo, mŕtvy nebol patrične oplakávaný, prípadne mu nedali niečo potrebné do truhly. Fungovala predstava,

Smútočná izba so zahaleným zrkadlom

že si to príde pýtať po smrti, resp. že je potrebné dodatočne mŕtvemu danú vec dať – neraz tak urobili zahrabaním daného predmetu do hrobu, alebo vec „poslali“ po ďalšom zosnulom (vložíli do truhly ďalšieho zosnulého). Duša mŕtveho mohla prísť znepokojovať živých aj v prípade, ak z hrobu, resp. z cintorína niekto niečo odcudzil.

Osobitou skupinou predstáv spojenou s dušami zosnulých je problematika upírov, vampírov. Išlo o duše ľudí, ktoré mohli posmrtné negatívne pôsobiť na pozostalých a členov daného spoločenstva. Verilo sa, že sa vracajú medzi živých, neraz berú na seba podobu zvierat (psi, vlci), cicajú ľuďom krv, bijú ich, spôsobujú pohromy, neúrodu, choroby, mor. Upír sa dal údajne rozoznať už počas života – boli to ľudia, ktorí sa neradi kontaktovali a komunikovali so svojim okolím, mali stále zamračenú tvár, po smrti ich tvár nevybledla, ale ostali im červené líca, čo sa považovalo za znak toho, že majú dve srdcia (jedno zomrelo a druhé naďalej funguje).

Aj na Slovensku máme doložených viacero predstáv, ale i konkrétnych praktík zhodných so všeobecne celoeurópsky rozšírenými, ktorých účelom bolo zamedzenie ich posmrtného vplyvu na živých. Mnohé ochranné praktiky bolo potrebné vykonať už pri pochovávaní človeka podozrievaného z vampirizmu. Používali sa nielen magické úkony s využitím rôznych ochranných predmetov (napr. makové a petržlenové semená sypané do truhly, za truhlou počas sprievodu, sväteniny – voda, soľ, zelinky, ďalej cesnak, čierne korenie...), ale i rôzne úkony zamedzujúce negatívne pôsobenie na živých – pribíjanie takéhoto zosnulého o dno truhly klincami, poviažanie mŕtvolu, otočenie dolu tvárou, napichanie tŕňov do chodidiel dotyčného, ovinutie tela, prípadne len chodidiel tŕním v truhle, až po zapichovanie dreveného kola do hrude, úst, prípadne oddelenie hlavy od tela. Najvyšším možným stupňom ochrany bolo spálenie takéhoto zosnulého, čo sa dialo najmä v prípade samovrahov, ale i násilne zosnulých, taktiež stríg, čarodejníkov, ktorí boli pokladaní za hrozbu pre živých. V prípade samovrahov sa telo pochovávalo v dávnejších dobách na mieste, kde dotyčný skončil, nakoľko

jeho umiestnením na cintorín by sa znesvätila pôda cintorína. Predstava, že sa duša zdržuje na takomto mieste násilnej smrti a nenájde svoj pokoj vo forme odchodu do záhrobia, funguje u mnohých súčasníkov podnes.

Ďalším okruhom predstáv súvisiacich s dušami bola viera v rôzne démonické bytosti, existenciu ktorých odvodzovali naši predkovia práve od duší zosnulých, ktorí nešťastne umreli, najčastejšie neprirodzenou násilnou smrťou, resp. smrťou v „nie pravý“, „vhodný“ čas (napr. v prípade mladých ľudí). Ich duše uviazli tak medzi svetom živých a mŕtvych a dostali v predstavách našich predkov konkrétnu, najčastejšie antropomorfnú podobu. Napr. víly boli podľa starších predstáv duše dievčat zosnulých v čase ohlások alebo tesne pred svadbou. Svetlonosom, prejavujúcim sa ako bludné, mihotajúce svetielko, lákajúce ľudí mimo cesty, do bažín, močiarov, sa stávala duša dieťaťa, ktoré zomrelo pred krstom alebo bolo zavraždené matkou. Prípadne to boli duše ľudí, ktorí počas svojho života odorávali iným medze, zememeračov, ktorí zle pomerali zem, či duše kostolníkov, ktorí doma svietili sviecami určenými do kostola. Postava Smrti bola odvodzovaná z duše zosnulých žien, ktoré zomreli v období šestonedelia, pred tzv. vádzkou, úvodom – rituálnou očístou po pôrode, prípadne žien, ktoré zomreli slobodné. Poludnica – démonická bytosť strážiaca posvätnosť poludnia a zákaz pracovať v tento čas dňa – jej existenciu odvodzovali taktiež od duší dievčat zomrelých v ohláskach, či žien, rodičiek, zosnulých v období šestonedelia.

Ako už bolo v úvode avizované, snažili sme sa prezentovať predovšetkým staršie predstavy o duši a zistenia z materiálov, ktoré túto problematiku mapovali už od konca 19. storočia. Určite by bolo zaujímavé sledovať, ako sa táto oblasť vyvíja naďalej smerom k súčasnosti, akými predstavami v tomto smere disponujú príslušníci nielen rôznych vierovyznaní, ale i rôzne vekové, rodové skupiny, rôzneho vzdelania a svetonázoru. Na to nám však chýbajú podrobnejšie kvalitatívne výskumy.

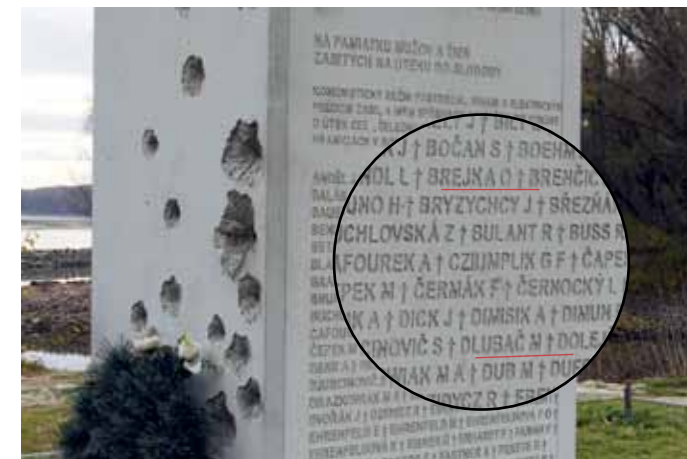
doc. PhDr. Margita Jágerová, PhD, foto Pavel Ondera

17. november

Na sútoku riek Moravy a Dunaja stojí pamätník. Sporadicky sa pri ňom objaví kytica, ruky okoloidúcich z času na čas zapália kahanček, ktorý potom do noci bliká plachým svetielkom nad blízkymi hladinami riek. 17. novembra sa na tomto mieste schádzajú politické špičky spolu s tými, ktorí na vlastnej koži pocítili tvrdú päsť diktatúry proletariátu pod vedením komunistickej strany. Prichádzajú aj obyčajní ľudia, pristavujú sa mamičky s deťmi, zalúbené páriky, ktoré sa vybrali na prechádzku a aj dôchodcovia, ktorí chodia na tieto miesta pravidelne spomínať na časy dávno minulé, no pritom tak nebezpečne blízke.

V deň, kedy si pripomíname pád vlády jednej strany, kedy študenti odštartovali revolučný proces, ktorého výsledkom bolo aj odstránenie železnej opony a koniec vraždenia na hraniciach, v ten deň, ťahavé melódie sprevádzajú ukladanie vencov pre viac ako 400 obetí usmrtených na hraniciach. Napokon sa všetci vypnú do pozoru a za zvukov prvých tónov štátnej hymny letia ruky vojakov k štítom na ich čapiciach. O pár minút už zaznievajú slová rečníkov, ktorí vzdávajú hold odvahe prchajúcich a ostro odsudzujú brutalitu pohraničníkov strielajúcich po neozbrojených obetiach. Onedlho sa slávnosť na tomto symbolickom mieste končí. Ostávajú vence a kytice, sviečky a kahančeky. Večerná tma milosrdne prikryje svojim plášťom vytesané mená na pamätníku. Čo meno, to príbeh končiaci smrťou.

Písal sa rok 1980. 7. júla sa pri Moravskom Jáne začala dráma, ktorej výsledkom bolo prekročenie štátnej hranice tromi mladými mužmi. Na rakúsku stranu sa dostali všetci, no len jeden živý, dvoch tam zanesol prúd rieky už v bezvládom stave. Išlo o Milana Dlubáča (1958 - 1980), Ondreja Brejku (1957 - 1980) a Jozefa Imricha (1958).

Pochádzali s pod Vysokých Tatier a pracovali ako elektromontéri, Jozef Imrich bol vodičom. Ich príbeh popísali viacerí autori, ktorí sa zaoberali zločinmi na hraniciach.

Podľa Ústavu pro studium totalitních režimů išlo o útek so zbraňou v ruke, ktorú zobrali pohraničníkom a dokonca ju aj obrátili proti nim. Napriek tomu, že pohraničníci použili proti „narušiteľom“ zbraň, nikoho nezasiahli, dvaja mladíci sa utopili v rozvodnenej Morave, tretiemu sa podarilo cez hranicu dostať spolu so psom.

Naopak, podľa stránok Svetového združenia bývalých politických väzňov sa útek odohral celkom inak. Mladíci prchajúci cez rieku spolu so svojim psom, sučkou ovčiaka Bešinou, boli ostreľovaní strážcami hraníc. Odstreľovač smrteľne zasiahol Milana Dlubáča, plávajúceho v rieke Morava. Privolaný čln vzápätí svojim manévrovaním poslal pod hladinu Ondreja Brejku. Podľa obyvateľov blízkych obcí vraj nad riekou krúžil aj vtáčník. Šťastie mal len Jozef Imrich, ktorý sa v kritickej chvíli držal kožuša s ním plávajúceho psa. Ako jediný dosiahol rakúsky breh. Po pobyte v utečenec-tábore Traiskirchen sa dostal do vysnívanej Austrálie, kde žije podľa posledných dostupných informácií dodnes.

Telá Milana Dlubáča a Ondreja Brejku odniesol prúd k rakúskemu brehu, kde ich našli miestni obyvatelia. Dlubáčovo telo bolo pochované v obci Marchegg, Ondrej Brejka bol uložený v obci Stillfried. Napriek žiadosti príbuzných, nedovolil vtedajší režim ich exhumáciu a prevoz do rodiska. K tomu prišlo až v roku 2004, kedy boli ich ostatky uložené v rodnej zemi.

Zdroj: www.ustrcr.cz
www.szcpv.org

Text a fotografie Pavel Ondera

Náhle úmrtia postihujú aj športovcov

Srdce záťaž neutiahne

Športovcov často vnímame ako stelesnenie zdravia, výnimočného životného štýlu či nezraniteľnosti. Možnosť, že aj vysoko tré-
novaní športovci či profesionáli môžu byť potenciálne nositeľmi srdcového ochorenia, sa javí „zvonku“ ako nepravdepodobná.
A predsa, náhle srdcové úmrtia športovcov sa vyskytujú u nás, ale i na celom svete, zvyčajne bez predchádzajúcich symptómov.

Ako prezrádza v rozhovore Doc. MUDr. Branislav Delej, PhD. MPH, primár nešťátneho zdravotníckeho zariadenia SPORT-
MED zameraného na vykonávanie preventívnych telovýchov-
no-lekárskych prehliadok, funkčných vyšetrení a diagnostiky
trénovanosti profesionálnych aj amatérskych športovcov, každý
pohyb istým spôsobom predstavuje záťaž pre organizmus. „Na
Slovensku legislatívne zmeny obmedzili preventívne kontroly
športovcov a absolvovanie lekárskej prehliadky ponechali na ich
individuálnom rozhodnutí. A tí ju často zbytočne podceňujú.“

Stretávate sa pri vašej práci so syndrómom náhleho úmr- tia športovcov?

Syndróm náhleho úmrtia pri športe je, čím ďalej, tým viac,
aktuálnou témou. Náhlých úmrtí pri športe pribúda. Nie sú
to len starší športovci, ale často aj mladí ľudia. Táto téma je
často medializovaná, hoci do médií sa spravidla dostanú len
tí športovci, ktorí zomreli pri významnom zápase či podujatí.
Veľa športovcov umiera však aj v domácom prostredí a, žiaľbo-
hu, nie sú vedené presné štatistiky, aby sme vedeli, koľko ich
zomrie pri športovom výkone či tesne po ňom. Často sa napíše
do diagnózy zlyhanie srdca, čo je najčastejšia príčina náhleho
úmrtia, ale málokedy sa ten prípad rozoberá tak, aby sme vedeli
presne povedať, čo viedlo k tomuto zlyhaniu. Naše zariadenie
telovýchovného lekárstva tvrdo dbá na to, aby každý športovec
absolvoval preventívnu telovýchovno-lekársku prehliadku, kde
pri záťaži organizmu vieme odhaliť skryté vady. Nielen metabo-
lické, ale hlavne skryté vady srdca a ciev, ktoré by mohli viesť
pri záťaži k zlyhaniu či úmrtiu športovca. Požiadavku na povin-
né telovýchovné prehliadky rieši aj nový zákon o športe, ktorý
je momentálne v pripomienkovom konaní.

Za socializmu zrejme fungovali preventívne prehliadky športov- cov na lepšej úrovni ako dnes. V čom vidíte zásadný problém?

Zásadný problém je v tom, že za socializmu boli telovýchovno-
lekárske prehliadky zakotvené v zákone. Každý, kto športoval
na akejkoľvek úrovni, musel mať absolvovanú preventívnu le-
kársku prehliadku. Dostal potvrdenie do registračného preuka-
zu, bez neho sa nemohol zúčastniť súťaží v organizovanom špor-
te. Zákon o športe pochádza ešte z roku 1962, a hoci ho nikto
nezrušil, prestal sa po nežnej revolúcii dodržiavať. Na Slovensku
legislatívne zmeny obmedzili preventívne kontroly športovcov
a absolvovanie lekárskej prehliadky ponechali na ich individu-
álnom rozhodnutí. Mnohí dnešní športovci nevedia, že existujú
telovýchovno-lekárske pracoviská, môžu ísť na telovýchovno-
lekársku prehliadku a otestovať svoj zdravotný stav. Navyše,
v roku 2003 vtedajší minister zdravotníctva Rudolf Zajac zrušil
telovýchovné lekárstvo ako medicínsky odbor, takže tieto pra-
coviská začali postupne zanikať. Zostalo len pár zariadení pri
fakultných nemocniciach, alebo služby preventívneho telový-
chovného lekárstva poskytujú prívátne zdravotnícke zariadenia.

Toto boli aj dôvody, prečo bolo nutné pristúpiť k zmenám v pripravovanom zákone o športe?

Aj vzhľadom k pribúdajúcim náhlým úmrtiam pri športe
sme sa snažili iniciovať, aby v zákone o športe bola zavedená

povinnosť preventívnych telovýchovných prehliadok. Zatiaľ to
vyzerá, že sa nám to podarí dotiahnuť do úspešného konca.
Zákon je v druhom čítaní a mal by platiť od 1. januára 2016.
Preventívna prehliadka nebude vyžadovaná od všetkých špor-
tovcov, ale iba od vrcholových a profesionálnych športovcov.
Urobili sme istý konsenzus v tomto smere, keďže napríklad
šachové alebo turistické kluby nesúhlasili s týmto návrhom.
Osobne som toho názoru, že preventívne prehliadky v špor-
te sú nevyhnutné a je jedno, či má športovec štyri, alebo sto
rokov. Aj pri futbale majú špeciálne prehliadky len futbalisti
I. a II. ligy, to však neznamená, že náhle úmrtie nehrozí aj
športovcom v III. lige alebo dorastencom. K zákonu o športe
máme pripravenú aj vykonávaciu vyhlášku, ktorá by mala pla-
tiť tiež od januára budúceho roka.

Spomínali ste, že napríklad turistické či šachové organizá- cie boli proti povinným telovýchovným prehliadkam. Im hrozí menšie riziko náhleho úmrtia ako napríklad vrcho- lovým športovcom?

Každý šport, každý pohyb predstavuje svojím spôsobom určitú
záťaž pre organizmus. Ci sú to turisti, alebo šachisti, ktorí síce
nemajú fyzické zaťaženie, ale o to väčší je na nich vyvíjaný
psychický tlak. Každý človek by mal byť otestovaný nakoľko
jeho telo zvláda danú záťaž. My športovcom napríklad spravíme
diagnostiku trénovanosti, pomocou ktorej zistia, ako na tom
sú kondične a v čom sa môžu zlepšiť. Tiež, ako majú športo-
vať efektívne, aby im nehrozili prípadné náhle zlyhania srdca.
Vykonávame preventívne telovýchovno-lekárske prehliadky
a venujeme sa aj poradenstvu k výžive, pitnému režimu a re-
dukcii hmotnosti. Je to pre športovcov investícia zhruba 30 eur
raz ročne, čo mesačne vychádza na necelé tri eurá. Pri takejto
minimálnej investícii majú však istotu v tom, akú záťaž môžu
absolvovať, aby športovali zdravo a boli dlho fit.

Právo na preventívnu prehliadku má však u nás každý nad 18 rokov raz za dva roky cez zdravotnú poisťovňu. V čom sú „preventívky“ športovcov náročnejšie?

Podstata telovýchovno-lekárskej prehliadky je v tom, že by mala
byť robená raz ročne, raz za dva roky nestačí. Napríklad cukrovka
sa pri poruche metabolizmu môže rozbehnúť veľmi rýchlo, v prie-
behu pár mesiacov či týždňov. Kým bežný poistenec má nárok zo
zákona na bezplatnú zdravotnú prehliadku zo zdravotnej poisťov-
ne, telovýchovno-lekárske prehliadky nie sú hradené poisťovňou
vôbec. Platí si ich športovec sám. Pre niektorých to predstavuje
problém, hoci to nie je finančne náročná záležitosť. Základný roz-
diel v týchto preventívnych prehliadkach je v tom, že všeobecný
lekár vás neotestuje pri záťaži, avšak u telovýchovného lekára ide
vždy o testovanie pri záťaži. Ak športujete alebo sa pripravujete
na preteky – hoci aj amatérske, samozrejme bez ohľadu na vek
a kategóriu, počnúc od žiackych kategórií, až po tie seniorské a tie
obzvlášť – nestačí vám len bežné vyšetrenie v pokoji.

Čo všetko sa z takéhoto vyšetrenia dá zistiť?

Odhalí patologické reakcie organizmu na záťaž, teda tie sig-
nály, ktoré nie sú v klude zaznamenané. V rámci preventívnej

telovýchovno-lekárskej prehliadky sa robí aj športová diagnosti-
ka, čím sa môžu presne určiť optimálne tréningové zóny (vyjad-
rené srdcovou frekvenciou, záťažou na bicykli, tempom behu
a podobne), diagnostikovať kondíciu a odporučiť adekvátnu
záťaž, primeranú veku a kondícií. Súčasne stanovíme možnú
výkonnosť, a to je podstata telovýchovno-lekárskej prehliadky.
Keď neberieme do úvahy úrazovú príčinu, tak ochorenie srdca
zapríčiňuje až 80 % prípadov takýchto náhlých úmrtí. Ide hlav-
ne o vrodené alebo dedičné štrukturálne a aj funkčné abnor-
mality srdcovocievneho systému. Fyzická aktivita potom býva
urýchľujúcim faktorom náhleho úmrtia športovca v dôsledku
vzniku významnej poruchy srdcového rytmu, ktorá vzniká na
poškodenom srdci. Treba si uvedomiť, že mladí a aktívni ľudia,
aj starší, ktorí športujú, neumierajú v klude, doma na poste-
li. Umierajú pri záťaži, alebo tesne po nej. My teda musíme
poznať reakciu tela na záťaž a nie reakciu v pokoji, ktorá je
v 95 % takmer vždy normálna.

Týka sa syndróm náhleho úmrtia najmä vekovo mladých ľudí, alebo aj tých starších, napríklad 50-níkov?

Umierajú športovci vo všetkých vekových kategóriách. Ani úpl-
ne zdravý človek, ktorý má svoju perfektnú kondíciu potvrdenú
lekárskou pečiatkou, nie je celkom bez rizika. Medializované sú
najmä prípady úmrtia mladých športovcov. Podľa orientačných
štatistík vo svete, vek od 20 do 25 rokov je kritickou hranicou.
Keď má telo nejakú zdravotnú vadu, ktorá trvá niekoľko rokov,
zvykne sa v tom veku prejavíť. Náhle úmrtie vrcholových špor-
tovcov však nie sú nezvyčajné. Dôvody bývajú rôzne. Niekomu
napriek trénovanému organizmu ublíži priveľká fyzická záťaž
zle rozvrhnutých tréningových dávok a inému až po tragickej
udalosti nájdú skrytú vrodenú chybu, napríklad hypertrofický
myokard. Niektoré kluby však z finančných dôvodov na pre-
ventívne prehliadky so špeciálnymi vyšetreniami rezignujú.

Ako sú na tom s preventívnymi prehliadkami športovci v zahraničí?

Syndróm náhleho úmrtia športovcov je problémom v mnohých
krajinách. Ako športoví lekári sa spoločne stretávame aj na
rôznych medzinárodných fórach, kongresoch či olympiádach.
Každá krajina to má legislatívne inak upravené. Napríklad
v Taliansku je to absolútne prísne dodržiavané a každý športo-
vec musí mať preventívnu telovýchovno-lekársku prehliadku,
v Rakúsku však už nie. V Čechách je to obdobné ako u nás.
Spojené štáty americké majú veľmi liberálne zákony, čo sa pre-
javuje tak, že povinné zdravotné prehliadky majú len študenti
na univerzitách, ktorí sa venujú športu. Telovýchovno-lekárska
prevencia tam závisí najmä od profesionálnych klubov, či to od
hráčov budú vyžadovať alebo nie. Často, napríklad v hokeji, má
hráč vo svojom plate zohľadnené aj to, že sa musí starať o svoje
zdravie. Je to jeho povinnosť.

Od roku 2001 do 2008 ste pracovali ako predseda lekár- skej komisie Slovenského olympijského výboru a navyše, od roku 2012 ste predsedom Komisie športovej medicíny a športových vied tohto výboru. Na takomto podujatí sú zrejme športovci pod dôkladným zdravotným dohľadom...

Veľmi dôležitá je prevencia zranení, dôkladná príprava na tré-
ning a samotná súťaž. Pre športovcov, ktorí sa dopracovali až
k účasti na olympiáde, sme zaviedli povinnosť absolvovať te-
lovýchovno-lekársku prehliadku. Majú to dokonca zakotvené
v zmluve o reprezentácii pri účasti na olympijských hrách.

V čom robia športovci často chyby v praxi, pokiaľ ide o ich zdra- vie či predchádzanie rôznym ochoreniam či dokonca úmrtiu?

Podľa mojich postrehov vo vrcholovom športe zhruba
30 % vrcholových športovcov dbá o svoje zdravie a venuje sa mu
nielen tak, že absolvuje preventívnu prehliadku, ale zaujíma sa
o svoj organizmus ako celok. Dbá na správny životný štýl, pit-
ný režim, životosprávu, pohybové aktivity. Až 70 % ostatných

Doc. MUDr. Branislav Delej, PhD., MPH.
Primár, traumatológ, chirurg, telovýchovný lekár

Od roku 1991 pracoval v Nemocnici Ministerstva obrany (Vojenskej
nemocnici) v Bratislave ako všeobecný chirurg, neskôr ako zástupca oddelenia
úrazovej chirurgie a následne ako primár traumatologicko-ortopedického
oddelenia. Vykonával funkciu výkonného riaditeľa a generálneho riaditeľa
nemocnice. Popri tom robil lekára reprezentačných družstiev Slovenska
a od r. 2000 je šéfkárom Slovenského olympijského tímu. Ako vedúci
výpravy, vrátane zimných olympijských hier Sydney 2000, Atény 2004,
Peking 2008, Londýn 2012, Soči 2014, 1. Európske hry v Baku 2015, stál
pri najväčších úspechoch slovenských športovcov. V súčasnosti pracuje ako
primár v nešťátnom zdravotníckom zariadení Sportmed. Pracuje na chirurgii,
ambulancii úrazovej chirurgie, športovej traumatológie a telovýchovného
lekárstva a vykonáva artroskopické operácie.

Sportmed je nešťátne zdravotnícke zariadenie zamerané na vykonávanie
preventívnych telovýchovno-lekárskech prehliadok, funkčných vyšetrení
a diagnostiky trénovanosti profesionálnych aj amatérskych športovcov.
Ponúka skúsenosti odborníkov z odborov všeobecného lekárstva, rehabilitácie,
chirurgie, traumatológie, ortopedie športovej a klinickej psychológie,
angiológie, diabetológie, realizuje aj vybrané operačné zákroky, hlavne
artroskopické operácie (operácie kĺbov). Súčasťou procesu liečby v Sportmed-e
je aj rehabilitácia, ktorej sa venujú na rehabilitačnom oddelení.

športovcov síce z času na čas podajú extrémne dobrý výkon
v určitej športovej disciplíne, možno sa stanú aj „hviezdou“,
myslia si, že im to stačí. Je to však veľmi krátkodobé riešenie.
Väčšinou takýto výkon je jednorazový a už nikdy sa nezopakuje,
pretože telu chýba dlhodobá starostlivosť. Docielť, aby športo-
vec podal na tréningu najlepší a najtvrdší výkon je pomerne
jednoduché. Následná regenerácia má ale oveľa väčší vplyv na
výsledné zlepšenie výkonnosti. Pokiaľ by telo dostávalo neustá-
le impulzy vo forme tvrdých a dlhotrvajúcich tréningov bez
adekvátnej regenerácie, výsledné zlepšenie by nikdy neprišlo. Je
to o určitom uvedomení si vlastného zdravia a vlastných mož-
ností, či už ide o športovcov alebo ich trénerov.

Aj deti často zastihne „tichá“ smrť pri nejakom športo- vom výkone. Je podľa vás športovanie detí a ich prevencia v základných školách dostatočná?

Telesná výchova na školách je v súčasnosti absolútna katastro-
fa. Školy väčšinou nemajú vhodne vybavené telocvične, vzde-
laných učiteľov, počet hodín telesnej výchovy klesá. Školy sú
plne vybavené Wi-fi, tabletmi a počítačmi, čo spôsobuje, že
deti nemajú záujem vyjsť na dvor. Aj počas hodín telesnej
výchovy má každé druhé dieťa papier od lekára, že nemôže
cvičiť, alebo inú vhodnú výhovorku. Keď pred časom jeden
náš kolega organizoval v základnej škole atletický krúžok, kto-
rého sa mohol zúčastniť každý bezplatne, neprihlásil sa mu
nikto. Nedostatok pohybovej aktivity sa však vzťahuje aj na
domáce prostredie. Fakt, že doba priniesla mobilné telefóny,
notebooky a televízie s 200 kanálmi je už samozrejmosťou
a vhodnou výhovorkou. Týmto fenoménom je poznačená celá
populácia, a to nielen na Slovensku.

Pripravila Zuzana Voštenáková

V Štúrove pochovali neznámeho vojaka Červenej armády

Na Vojenskom cintoríne príslušníkov Červenej armády v Štúrove dňa 2. novembra 2015 za zvukov vojenskej hudby a čestných sálv pochovali kostrové ostatky neznámeho vojaka, ktorý padol v krutých bojoch počas II. svetovej vojny. Pietny akt sa uskutočnil za účasti pozvaných hostí, veteránov a širokej verejnosti.

V marci 1945 v Štúrove a jeho okolí zúrili kruté boje. Na bojisku tu zahynulo mnoho vojakov na strane osloboditeľov, ale aj na strane nemeckých vojsk, a tak boli hroby často vytvorené priamo na bojisku. „Územie, ktoré nás obklopuje, bolo v priebehu druhej svetovej vojny miestom veľkých bojov. Nemecké vojská totiž popri rieke Hron vybudovali svoje obranné pozície a urputne sa snažili zastaviť postup Červenej armády. Výsledkom týchto bojov bolo, že toto územie bolo niekoľkokrát oslobodené a následne opätovne obsadené, pričom tu padlo veľmi veľa vojakov. Takisto bolo zaznamenaných veľmi veľa civilných obetí. Druhá svetová vojna znamenala jednu z najväčších katastrof ľudstva,“ povedal v úvode príhovoru primátor Štúrova Ing. Eugen Szabó s tým, že po druhej svetovej vojne bolo rozhodnuté, že v Štúrove sa sústreďa telesné a kostrové pozostatky príslušníkov Červenej armády. Výsledkom je, že na Vojenskom cintoríne je pochovaných vyše 5 400 vojakov. Bohužiaľ, u väčšiny z nich nepoznáme mená.

Ako povedal v príhovore generálny riaditeľ sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR Ing. Adrián Jenča, kostrové

ostatky neznámeho príslušníka Červenej armády boli nájdené na jar tohto roku (12. marca) pri sondážnych a izolačných prácach súvisiacich s pochovaním vojakov nemeckej armády v katastri obce Bíňa. „Vojna spôsobuje bolesť, utrpenie a vyberá si tú najvyššiu daň – ľudské životy. Nerozlišuje príslušnosť k armáde, k národu, neskúma dôvody, ani príčiny. Nedáva zmysel pre ľudské hodnoty. Mladý muž, ktorého meno nám nie je známe, hrdinsky položil svoj život za našu slobodu. Donedávna spočíval v hrobe spolu so svojimi protivníkmi, ale dnes, práve na pamiatku zosnulých, bude dôstojne pochovaný so svojimi kamarátmi spolubojovníkmi,“ povedal počas pietnej rozlúčky generálny riaditeľ sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR Ing. Adrián Jenča. Pietny akt je podľa neho výsledkom spolupráce vykonávateľov exhumácií, vedenia obce Bíňa, občianskymi združeniami, mestom Štúrovo, Krajským pamiatkovým úradom v Nitre, príslušníkmi Ozbrojených síl SR, Veľvyslanectvom Ruskej federácie v SR a predstaviteľmi Ministerstva obrany Ruskej federácie. Vďaka ich súčinnosti, prístupu a porozumeniu sa na neznámeho vojaka nikdy nezabudne.

Podľa radcu vyslanca Veľvyslanectva Ruskej Federácie v SR Andreja Šabanova je symbolické, že pozostatky neznámeho vojaka Červenej armády boli nájdené pri príležitosti sedemdesiateho výročia ukončenia 2. svetovej vojny. „Vo februári 1945 tu jednotky 7. gardovej armády druhého ukrajinského frontu viedli

ukrutné boje s fašistickými okupantmi. Za víťazstvo musela naša krajina zaplatiť miliónmi ľudských životov. Len pri oslobodzovaní Slovenska stratil sovietsky ľud vyše 63 000 vojakov, stovky tisíc boli zranení. Na takéto katastrofy svetového meradla si musíme pamätať a vyvážať z nich právne závery. Práve preto je povinnosťou každého zodpovedného politika a občana nepripúšťať si pokusy o prepísanie dejín II. svetovej vojny. Musím povedať, že sa úprimne tešíme, že Rusko a Slovensko rovnako hodnotia vojnové udalosti, že máme jednu pravdu o druhej svetovej vojne, o hrdinstvách,“ povedal A. Šabanov, ktorý zdôraznil, že Rusko je vďačné slovenskému ľudu za jeho srdečný a starostlivý vzťah k pamiatke na osloboditeľov – na Červenú armádu. Tento vzťah sa podľa neho prejavuje v dôstojnej údržbe početných vojnových hrobov príslušníkov sovietskej armády na území Slovenska, pomníkov a obeliskov postavených na ich počesť, vrátane tohto konkrétneho pietneho aktu. „Našou hlavnou úlohou je zachovať historickú pravdu o druhej svetovej vojne kvôli mieru a prosperite národov Ruska a Slovenska. Neznámy vojak Červenej armády, na tvoj hrdinský skutok nikdy nezabudneme, odpočívaj v pokoji,“ dodal radca vyslanca Veľvyslanectva Ruskej Federácie v Slovenskej Republike Andrej Šabanov.

Samotnému pietnému aktu ukladania pozostatkov vojaka predchádzalo podpísanie protokolov o odovzdaní ostatkov na Mestskom úrade Štúrovo medzi predstaviteľmi mesta Štúrovo, primátorkou obce Bíňa a zástupcami Ministerstva vnútra SR, Veľvyslanectva Ruskej federácie v Slovenskej republiky a Spoločnosti starostlivosti o nemecké vojnové hroby na Slovensku.

Na Vojenskom cintoríne v Štúrovej s plochou 0,36 ha je pochovaných 5 248 vojakov Červenej armády padlých v II. svetovej vojne. Cintorín bol založený v roku 1947. Dnešnú podobu nadobudol rekonštrukciou ukončenou v roku 1994. V rámci rekonštrukcie pietneho miesta bolo upravených 8 veľkých spoločných hrobov, 168 hrobových miest s náhrobnými kameňmi a v zadnej časti cintorína bola osadená socha Smútiaca matka s plastikami. Autorom sochárskeho diela je akademický sochár Emil Venkov. Vojenský cintorín je zapísaný v registri národných kultúrnych pamiatok Slovenskej republiky. Správcom areálu je mesto Štúrovo.

Prípravil Marcel Lincényi, foto Pavel Ondera

Protokol o odovzdaní ostatkov vojaka na Mestskom úrade Štúrovo podpísali: primátor mesta Štúrovo Ing. Eugen Szabó, zástupkyňa primátora mesta Štúrovo PaedDr. Kornélia Slabáková, starostka obce Bíňa Eva Čákvárová, riaditeľka Odboru všeobecnej vnútornej správy Sekcie verejnej správy Ministerstva vnútra SR JUDr. Jana Vallová, PhD., Michal Bochín zo Spoločnosti starostlivosti o nemecké vojnové hroby a predstaviteľ Veľvyslanectva Ruskej Federácie v Slovenskej Republike.

Zdediť po svojich zosnulých príbuzných môžete v podstate čokoľvek. Okrem hypotéky či úveru v banke sa môžete ocitnúť aj v situácii, že sa vám po úmrtí zosnulého ozve zdravotná či Sociálna poisťovňa, prípadne exekútor. Prinášame pár situácií, ako riešiť tie najčastejšie prípady po úmrtí blízkeho v banke, poisťovniach, alebo na úradoch.

Prebrať penziu po zosnulom nemôžete. Ale máte ďalšie povinnosti

O tom, že váš blízky príbuzný zomrel, nahlasuje Sociálna poisťovňa príslušná matrika, a to v pravidelných mesačných intervaloch. Ako radí hovorca Sociálnej poisťovne Peter Višváder, vo vlastnom záujme môžete ako pozostalí o úmrtí informovať Sociálnu poisťovňu čo najskôr aj sami – vždy príslušnej organizačnej pobočke, v ktorej boli fyzické osoby registrované alebo ktorá im vyplácala dávku.

Čo s penziou po zosnulom

Po úmrtí dôchodcu ako pozostalí v žiadnom prípade nemôžete prevziať dôchodok zomretého. Ak by sa z nejakých dôvodov predsa len tak stalo, ide o neoprávnený majetkový prospech, ktorý ten, kto ho prevzal, musí vrátiť späť Sociálnej poisťovni. „*Pokiaľ zomretému ku dňu smrti neboli vyplatené sumy dôchodku, na ktoré mal nárok, vyplatia sa tieto sumy manželovi (manželke) automaticky v rámci konania o priznanie vdovského/vdoveckého dôchodku. Ak zomretý nemal manžela (manželku), vyplatia sa tieto sumy deťom. Ak nemal ani deti, vyplatia sa rodičom,*“ radí Peter Višváder.

Podklady potrebné k žiadosti

O vyplatenie nevyplatených súm dôchodku splatných ku dňu smrti je potrebné písomne požiadať Sociálnu poisťovňu čo najskôr po vystavení úmrtného listu. K žiadosti podľa Petra Višvádera treba predložiť čestné vyhlásenie overené orgánom štátnej správy o tom, že pozostalé dieťa je jediným dieťaťom zomretého, respektíve si je vedomé, že nárok na splatné sumy dôchodkovej dávky je spoločným nárokom všetkých detí zomretého poistenca; pozostalý rodič je otcom/matkou zomretého a je jediným priamym dedičom po zomretom.

„*Manžell/manželka čestné prehlásenie predkladať nemusia. Ak niet ani jedného z uvedených pozostalých, stávajú sa nevyplatené sumy predmetom dedičstva. Je však potrebné, aby dedič v dedičskom konaní oznámil súdu, že sú nevyplatené sumy na dôchodku. Výšku nevyplateného dôchodku si vyžiada notár od ústredia Sociálnej poisťovne písomne,*“ spresňuje hovorca.

Ak bola penzia poukázaná po smrti poberateľa tejto dôchodkovej dávky na účet v banke, Sociálna poisťovňa si navyše vyplatenú sumu na dôchodkovej dávke vyžiada priamo z finančnej inštitúcie, do ktorej sa dôchodok poukazoval. V prípade, že sa dôchodková dávka poukazovala prostredníctvom pošty, pošta dôchodkovú dávku po smrti už nevypláta a zašle ju späť Sociálnej poisťovni.

Ďalšie povinnosti voči inštitúciám

Ako pozostalí nemusíte informovať Sociálnu poisťovňu o úmrtí svojho blízkeho, ani nemáte voči nej žiadne povinnosti. Iné je to v prípade, ak váš blízky príbuzný bol zamestnancom. „*Pri úmrtí zamestnanca by mali pozostalí nahlásiť túto skutočnosť predovšetkým jeho zamestnávateľovi, pretože všetky povinnosti spojené so zánikom sociálneho poistenia voči*

Sociálnej poisťovni plní zamestnávateľ,“ tvrdí hovorca. Ak bol zosnulý sporiteľom, teda bol zúčastnený na starobnom dôchodkovom sporení – zapojený do II. piliera, mali by pozostalí informovať aj príslušnú dôchodkovú správcovskú spoločnosť, a to zaslaním kópie úmrtného listu.

Ak bol zosnulý nezamestnaný, záleží od toho, či poberal dávku v nezamestnanosti zo Sociálnej poisťovne. Pritom platí, že o úmrtí poberateľa dávky v nezamestnanosti informuje Sociálnu poisťovňu úrad práce, sociálnych vecí a rodiny, ktorý ho vyradí dňom úmrtia z evidencie uchádzačov o zamestnanie. „*Nie je povinnosťou pozostalých informovať priamo Sociálnu poisťovňu, z vlastnej iniciatívy však tak môžu urobiť, aby nedošlo k prípadnému vyplateniu časti dávky, ktorá už vyplatená byť nemala. Dávka v nezamestnanosti patrí totiž len do dňa úmrtia,*“ objasňuje Peter Višváder. Nárok na uplatnenie dávky v nezamestnanosti do dňa úmrtia, ktorá nebola ešte vyplatená, prechádza na manželku či manžela, prípadne ak zosnulý/á nemal/a manželku a ani manžela, nároky na prebratie dávky v nezamestnanosti prechádzajú na deti.

V prípade úmrtia samostatne zárobkovo činnnej osoby (SZČO) a dobrovoľne poistenej osoby predložia pozostalí fotokópiu úmrtného listu príslušnej pobočke Sociálnej poisťovne (na oddelenie registra, výber poistného), ktorá bola vykonávateľom jeho sociálneho poistenia. Ak bol zosnulý zapojený do II. piliera, platí to isté čo pri zamestnancovi – pozostalí by mali informovať aj príslušnú dôchodkovú správcovskú spoločnosť, tiež zaslaním kópie úmrtného listu.

Dlhy po zosnulom v Sociálnej poisťovni

Ako je to v prípade dlhov po zosnulom, ktoré zostali na pleciach zosnulých? Vstupujú tieto priamo do dedičského konania, alebo ako ďalej postupuje Sociálna poisťovňa v takýchto prípadoch? „*V prípade úmrtia dlžníka sa pohľadávka prihlasuje do dedičstva. Ak dedič dedičia aktíva, dedičia aj pasíva. Ak sa dedič vzdá dedičstva, nie je možné voči nemu vymáhať dlh, ktorý vznikol za života poručiteľa. Rodina zosnulého sa nevyžíva k úhrade dlhu, tieto úkony sa vykonávajú po prerokovaní dedičstva len voči dedičom. Ak nedôjde k dobrovoľnej úhrade dlhu od dedičov, je možné takúto pohľadávku vymáhať aj v exekučnom konaní,*“ uzatvára hovorca.

Zuzana Voštenáková

Ing. Peter Višváder, hovorca

Nezvestné deti pomáha nájst' cezhraničný pohotovostný systém

Ak má polícia informácie o únose dieťaťa, alebo ak sa toto stalo obeťou trestného činu, pričom je bezprostredne ohrozené na živote a zdraví, polícii pomáha od marca tohto roku novinka – pohotovostný systém AMBER Alert Slovensko.

Otvorenie hraníc v rámci Schengenského priestoru má aj na Slovensku vplyv na sťaženie pátrania po nezvestných či unesených deťoch. Preto v rámci európskeho priestoru vznikla podľa slov Michala Slivku, hovorca Prezídia policajného zboru, potreba používať nový, modernejší mechanizmus. Taký, ktorý reaguje na zmeny v spoločnosti a ktorý by pomohol zefektívniť pátranie po nezvestných alebo unesených deťoch, ktoré sú v bezprostrednom ohrození života a zdravia.

„*Holandskí experti dali v roku 2007 do prevádzky softvér, ktorý mal k efektívnejšiemu pátraniu po nezvestných alebo unesených deťoch pomáhať. Ponúkli ho na využívanie aj ďalším členským krajinám Európskej únie. Do 31. marca 2015 patrilo do skupiny AMBER Alert Európa 12 zo všetkých 28 členských krajín EÚ. Aj Slovensko sa rozhodlo prijať výzvu na spoluprácu a pripojiť sa k tejto iniciatíve. Konkrétne, 31. marca tohto roka sme sa stali 13. štátom, využívajúcim tento pohotovostný systém,*“ tvrdí Michal Slivka.

V čom je teda jeho unikátnosť? Pri jeho spustení sa o pátraní po nezvestnom alebo unesenom dieťati vo veľmi krátkom čase dozvie široká verejnosť, a to zapojením

médií a iných partnerov alebo priamo jednotlivcov do pátrania. Tým sa priamoúmerne zvyšujú šance na úspešné vypátranie nezvestného. „*Doterajšie skúsenosti poukazujú na to, že prvé minúty či hodiny po zmiznutí dieťaťa sú v takýchto prípadoch zásadné. Spustenie národného systému je prvým a základným krokom pri jeho využívaní. V budúcnosti sa plánuje aj jeho nadstavba, a to prepojením s ostatnými európskymi krajinami, ktoré sú súčasťou siete AMBER Alert Európa, čo má napomáhať v medzinárodnej spolupráci medzi členskými štátmi EÚ,*“ objasňuje Michal Slivka. Tento medzinárodný projekt na Slovensku realizuje Linka detskej istoty pri Slovenskom výbore pre UNICEF v spolupráci s expertmi z Prezídia policajného zboru.

O vyhlásení AMBER Alert Slovensko rozhoduje Policajný zbor SR vždy individuálne po dôslednom vyhodnotení všetkých dostupných informácií o konkrétnom prípade. Systém od jeho spustenia ešte v našej krajine, na šťastie, využitý nebol. Aj bežní ľudia sa môžu zaregistrovať na webe www.amberalert.sk a pomôcť pri pátraní po unesenom či nezvestnom dieťati. Stačí, ak do prázdnej kolónky napíšu svoju emailovú adresu a potvrdia ju kliknutím na modrú ikonu „zapište sa“. V prípade aktivácie pohotovostného systému osoba dostane email o vyhlásení pátrania, spolu s fotografiou a doplňujúcimi informáciami k prípadu. Ak by mal niekto informácie, ktoré by mohli byť polícii nápomocné, jednoducho môže zavolať na telefónne číslo 158.

Zhovárala sa Zuzana Voštenáková

Pohrebníctvo Ecker Kompletné pohrebné služby

Poskytujeme služby v okresoch
Malacky - Skalica - Senica

www.pohrebnictvo-ecker.sk

Kontakt: 34/772 2495

NON STOP: 0905 522 662, 0905 522 663

**Profesionálna
pohrebná služba
Ladislav Stríž**

**NON STOP 0903 765 309
www.pohrebnasluzba.sk**

Tri generácie v pohrebníctve
60 rokov skúseností a praxe

Trojičné námestie 12
Podunajské Biskupice
Bratislava

TOPA
ECO - URNA

www.topa.sk

Urna je vyrobená z ekologicky
rozložiteľných materiálov

Kontakt: 0903 910 656
topa@topa.sk

DOMINE
POHREBNÉ SLUŽBY
TEMETKEZÉSI SZOLGÁLTATÁSOK

Nám.Á.Vámberyho 53/10B, 929 01 **Dunajská Streda**
NON STOP 0917 464 354, 031 550 11 31, www.domine.sk

Žena v záchode

Z policajného archívu...

Podľa skutočných udalostí napísal Mgr. Peter Ondera

Náš dnešný príbeh je určený skôr pre silné nervy a mohlo by sa zdať, že sa ani nestal. Formulácia trestného skutku ako „pokus o vraždu vhođením do záchoda“ sa na prvý pohľad naozaj vidí byť málo pravdepodobná. V skutočnosti sa niečo podobné odohrávalo v jednej malej obci Nitrianskeho kraja.

„Zabijem ťa! Uvidíš, že ťa zabijem! Rozkrájam ťa, uvarím vo vode, dorúbem sekerou!“ reval Rudo Molnár, až mu frkali sliny z úst. Takto besnil vždy, keď sa opil - a to nebolo zriedka. Jeho žena Mária už mala za tie dlhé roky spolužitia bohaté skúsenosti. Veď je to veľa rokov, čo sa v krčme neovládal a skoro zabil kamaráta pri kartách, sedel za to... Keď ho to chytilo, bolo treba mať sa na pozore, ujsť k susedom, alebo sa mu aspoň dostať z očí, zaliezť do komory či pod perinu, nedráždiť ho. Ale, musela si priznať, nie vždy to vedela. Sama po pár pohárikoch stratila zábrany i pud sebazáchovy a nabrýzgala mu za tie roky trápenia, čo sa len do neho zmestilo. Lenže, to ako keby olej do ohňa liala, besnel potom ešte viac.

Tak aj v ten jesenný podvečer. Reval, vrieskal, zaháňal sa ručiskami. Utekla radšej dole do záhrady, až na samý koniec ku „kadibúdke“, teda k suchej toalete. Stála tu už od nepamäti, robil ju vari ešte Rudov otec. Pôvodne na tom mieste bola studňa, tú však od nepamäti nepoužívali a tak nad ňou postavili „kakáč“. Neekologické riešenie, ale kto vtedy bral na to ohľad? Aspoň neboli starosti, nebolo treba pumpovať ani o žumpu sa starať... Rudu tak vedel, že studňa je vraj dobrých dvadsať, možno i viac metrov hlboká. Ale ako to zistíš, keď dovnútra nevidíš ani za vidna? Kto už by to len skúmal?

TICHÝ HLAS ZDOLA

Neskoro večer sa susedovi zdalo, že počuje akýsi tlmený krik. Hej, voľakto kričať o pomoc! Chodil po okolí, no za ten svet nevedel, odkiaľ ten hlas ide ani kto volá. Veď tu bolo iba zopár domov, tma už ako v rohu... Napokon sa zdalo, že to kdesi v záhrade kričí Marka, Marka Molnárová. Je muža nebolo, naisto sedí zasa v krčme. Pátral, až zistil, že hlas vychádza zo záchoda v záhrade. Čo sa tam zašprajcovala či čo? pomyslel si a váhavo otvoril vrátka, ale vo vnútri nikoho. No zúfalý hlas bol zreteľný - a vychádzal zvnútra záchoda! Nevidel nič, iba počul. „Marka, ty si?“ Stenala. „Pomôž!“

Priniesol baterku, no nijakovsky si nevedel dať rady. Volal susedov, hoci mu sprvoti nikto nechcel veriť, keď tvrdil, že Marka je dole v záchode a nemôže von... Marka sa nevládala udržať ani na lane a kto by išiel za ňou? A ako? Veď oválny otvor na záchode bol malý, vari 25 x 40 centimetrov. A jama hlboká, hľbočizná, tmavá ako žúzo! Akože sa tam len mohla dostať! Vonku zima, tma... „Marka, vydrž, len vydrž, ideme hasičov volať!“

Aj miestni požiarnici sa dlho škrabali pod prílami. „Nedá sa nič robiť,“ zahlásil napokon ich veliteľ. Záchod zobraz! Lano, rebrík, jeden muž dole, druhý lanom istí...“ Sedáciu časť

„kadibúdky“ rozsekali hasičskými sekerami na márne kúsky, kým sa obeť hasič ako - tak vmestil do otvoru studne. Napokon zúboženú, nie veľmi voňajúcu Marku vytiahli a hneď naložili do sanitky. Hanba, nehanba, ledva dýchala!

TO NEBOL VTIP!

Lekár v nemocnici konštatoval vážne zranenia. Mala zlomený stavec i členok, ťažký otras mozgu, zašili jej poriadnu ranu na hlavu. Zázrak, že vôbec pád z výše piatich metrov prežila! A keď sa na belostnom lôžku ako tak spamätala, znova opakovala: „To ma on, Rudo! Aj po hlavu ma udel, aj ma schytil a tam hodil, natlačil ma do toho otvoru!“

Vytriezveného Ruda vyspovedali policajti. Ten nechcel o ničom počuť. Veď vôbec nevedel, kde sa jeho žena nachádza, musela do diery sama spadnúť, možno aj naschvál, od nej všeličo vystane...

Dochrámaná Mária Molnárová však aj pred policajtmí opakovanne hovorila to isté. Že ju muž naháňal po záhrade, nuž sa chcela schovať do „kadibudky“. Lenže ju našiel, mlátil aj po hlavu a potom ju zdrapil a po hlavu natlačil do záchoda. Letela v tme, nevnímala po tých úderoch nič, prebrala sa celá dolámaná na akomsi kameni, hore videla iba nejasný otvor diery. Zima, smrad, bolesť. Na tom kameni sa držala a kričala, dlho kričala...

Kde-kto sa nad prípadom nechtiac aj usmial, vec to však bola vážna a Molnárová mala svojím spôsobom životné šťastie, že studňa nebola taká hlboká, ako si Rudo myslel. Bola „iba“ v hĺbke 522 centimetrov. Rudo Molnár sa totiž pri jednom z výsluchov „ukecol“, keď potvrdil, že považoval tú studňu za viac ako dvadsať metrov hlbokú. A jeho rečiam o tom, ako sa Mária sama vtláčila do záchoda a zletela dole, nikto neveril. Takže vyšetrovateľ ho obvinil z trestného činu pokusu o vraždu, pretože keď ju tam tlačil, musel vedieť, že taký let skončí smrťou - či už zraneniami z pádu, alebo utopením v nevábnej zmesi.

Po porade s právnikom tak Molnár nabral vo vlastnej obhajobe iný kurz. „Nie je pravda, že by som ju tam bol vtláčil!“ vyhlásil. „Veď ten otvor je taký malý, že pri aktívnej obrane poškodenej by to ani nebolo možné!“ Nuž, otvor sa nedal zmerať, pretože hasiči, ako sme už spomenuli, pri záchrane zranenej celú sedáciu časť „rozobrali“. Ale dalo sa predpokladať, že po úderoch do hlavy bola vetchá, vzrastom neveľká Mária omráčená a tak sa nebránila účinne. Nuž skúsil iné. Vraj ju určite nebil po hlavu. „Ako som mohol, keď mala hlavu v záchode!“ argumentoval a radil tak jeden logický nezmysel za druhým. Potom zasa nahlas uvažoval, že „tam“ Mária spadla sama. Ale ako, keď onen inkriminovaný otvor svojou veľkosťou aj pri niekoľkokcimentrovej tolerancii naozaj nie je uspôsobený na voľný skok či pád? Ostatne, uvažoval vyšetrovateľ PZ stáby Hercule Poirot, keby tam naozaj vykonávala potrebu, ako je možné, že po vytiahnutí z päťapolmetrovej hĺbky bola úplne oblečená - vrátane zapnutých nohavíc!?

SLABÁ OBHAJOBA

Skrátka a dobre, obhajoba Rudolfa Molnára stála na hlinených nohách a na súde už radšej nehovoril nič, odmietol vypovedať. Zato Mária Molnárová opäť presne popísala, ako sa to všetko udialo. Pravda, otras mozgu a napokon i veľký časový odstup musel zanechať na detailoch jej výpovede určité stopy, súd však nenašiel nič, čo by sa na najpravdepodobnejšej verzii celého skutku pokusu o vraždu vhođením do záchoda dalo spochybniť. Vzhľadom na Rudovu násilnícku povahu a nepochybný

Rodinná kliatba

Niet nič hroznejšie, ako keď má človečik vystavený rodný i úmrtý list v ten istý deň. Takýto tragický príbeh sa stal pred dvoma rokmi v jednom okresnom meste na strednom Slovensku.

Veronika Tvrdá dlho tajila svoje tehotenstvo. Nechcela to dieťa, ale na interrupciu už bolo neskoro. Nič sa jej v živote nedarilo. Otec spáchal samovraždu, keď bola v puberte. Ostala bývať s mamou, no strednú školu nedokončila, pretože v treťom ročníku naletela jednému frajerovi, otehotnela a porodila dievčatko. Ten však nechcel o otcovstve ani počuť, neišiel ani na krvné testy a vybavil si papier, že vôbec nemôže mať deti, takže... Ďalej bývala s dcérou pri mame. Mária Tvrdá robila upratovačku, Veronika začala ako pomocná sila v kuchyni, ale ešte v skúšobnej lehote chytila akýsi ekzém a tak ju prepustili. Živorili z maminho platu a jej podpory. Pred pár mesiacmi sa zoznámila s jedným chlapom. Sľuboval jej manželstvo, ale keď mu povedala, že je tehotná, stratil záujem. Dodatočne zistila, že je ženatý, otec dvoch dcér. Ako teraz môže mame povedať, že im v byte k päťročnej dcérke pribudne ďalšie dieťa - a znova bez živiteľa?

Kým si Mária všimla, že s dcérou niečo nie je v poriadku, bola už v ôsmom mesiaci tehotenstva. Okamžite ju vyhnala do poradne. Veronika išla, ale gynekologičke povedala, že to dieťa nechce. Môže ho po pôrode ponúknuť na adopciu? Čo všetko pre to treba urobiť?

INÁ VERZIA

Keď sa Mária Tvrdá v ten májový deň vrátila z práce, našla už doma dcéru i s vnučkou - škôlkarkou. Veronika bola akási nesvoja, ani nezjedla, čo jej ráno pripravila. Deje sa niečo? „Rodila som. Je to mŕtve, tam, v kúpeľni,“ šepla dcéra, biela ako stena. Tvrdá sa len prežehnala. V kúpeľni naozaj našla poumývané, do uteráka zabalené tielko mŕtveho chlapčeka. Iných stôp po pôrode nebolo, dcéra všetko stihla poumývať. Okamžite išla k susedom volať sanitku.

Lekár neveril Veronikinej verzii, podľa ktorej porodila už mŕtveho chlapčeka, pretože mal omotanú pupočnú šnúru okolo hrdla. Vraj sa potom ošetrila, mŕtve dieťa odložila, na chvíľu omdlela, ale potom išla pre dcéru do škôlky a doma spolu čakali na mamu. Nie, modriny na chlapcových ústočkách i hrdle vysvetliť nevie...

Mŕtvolka putovala na súdnu pitvu. Znalec bez akýchkoľvek pochybností zistil, že chlapček Jožko sa narodil živý a zdravý. Naplno dýchal, meral 52 centimetrov, vážil 3 120 gramov, dýchal však len asi tridsať minút. Nemal nič omotané okolo hrdla, to ľudská ruka musela pritlačiť na krk, ústa i nos novorodeniatka... Svedčila o tom i zlomená jazyčka - neveľká kostička v hrdle. Každý súdny lekár vie, že v drvivej väčšine prípadov je zlomená jazyčka najjasnejším dôkazom, ako človek zomrel... S veľkou pravdepodobnosťou teda „niekto“ chlapčeka udusil.

Kto už len mohol byť ten „niekto“? Veronika zapierala, ale všetky dôkazy svedčili proti nej. Tridsať minút žijúcemu „Jožkovi“

úmysel riešiť svoje spory s manželkou definitívnym spôsobom ho poslal za mreže na desať rokov v najťažšej, tretej nápravno-výchovnej skupine. Molnár zúrivo protestoval a pri novom prerokúvaní prípadu mu súd znížil trest na sedem rokov, keďže sa „už“ desať rokov nedostal do rozporu so zákonom. Ani s tým sa však neuspokojil, spolu s advokátom vyskúšal všetky možnosti, ktoré mu náš benevolentný súdny poriadok poskytuje po plných priehrástiach. Možno, keby si to raz s Máriou v onej chvíli vymenil...

Mgr. Peter Ondera

Z policajného archívu...

matrikárka naraz vystavila rodný i úmrtý list a policajný vyšetrovateľ vzniesol 22-ročnej Veronike Tvrdej, matke päťročnej dcéry, obvinenie z vraždy novonarodeného dieťaťa podľa § 220 trestného zákona.

ŽIVOT OKOLO

Na pohľad surový, premyslený čin krkavčej matky. Nič však nebýva iba čierne a biele. Vyšetrovateľ pri rozhovoroch s obviňenou, ale i odborníci na ľudské duše videli v tomto prípade oveľa viac aspektov. Vnímali ťaživú sociálnu situáciu jej matky - vdovy i nezamestnanej dcéry, ktorá mala od smrti otca opakujúce sa depresívne stavy. Odvtedy stratila záujem o život, bola aj v psychiatrickej liečebni, odtiaľ však utiekla a všetko išlo akosi popri nej. Nebyť matky Márie, nezvládne ani výchovu vlastnej dcéry. Nuž a ďalšie tehotenstvo spustilo nezvratný mechanizmus. V popôrodnom rozrušení urobila, čo urobila. Má sa vôbec zodpovedať pred súdom za svoj čin?

ZLOČIN A TREST

Psychiatri dospeli k názoru, že v jej prípade mohlo ísť iba o čiastočné zníženie príčetnosti, bola teda pri zmysloch a chápe aj význam trestného stíhania. Ale... veľa momentov stojí za zamyslenie. Akoby nad celou tou rodinou visela akási kliatba. Veď otcova samovražda nebola v jeho rodokmeni prvá. Psychiatri pri skúmaní dedičných predpokladov našli v otcovej rodine päť prípadov dobrovoľného odchodu zo života v rôznych formách: skok do studne, zastrelenie, utopenie, obesenie... Kliatba teda pokračuje v inej forme?

Ani súd nemohol zvláštne okolnosti Veronikinho konania prehliadnuť. Na jednej strane bola jej rodinná situácia veľmi nepriaznivá, sociálne zložitá a možno i geneticky determinovaná. Na druhej strane obžalovanej priťažovalo, že bola pri zmysloch, keď hrdúsila vlastné dieťa. Zaslúži si teda trest. Ale čo sa tým dosiahne, keď pôjde za mreže? Iba to, že o jej už školopovinnú dcéru bude sa musieť starať utrápená 50-ročná vdova s platom upratovačky? Vyrastie aj z Veronikinej dcéry podobne deprimovaná bytosť, stíhaná jednou ranou osudu za druhou? Splnil by takýto trest účel?

ŤAŽKÉ ROZHODOVANIE

Súd sa rozhodol využiť zákonnú možnosť a mimoriadne „ísť“ s trestom pod dolnú hranicu sadzby. Udelil Veronike Tvrdej iba dvojročný trest odňatia slobody s podmieneným trojročným odkladom a nariadil jej ochranné psychiatrické liečenie ambulantnou formou. Prokurátorovi sa rozsudok nepáčil, žiadal pre vrahyňu vlastného dieťaťa nepodmienený trest, ale aj odvolací súd sa s prvostupňovým verdiktom plne stotožnil.

P. S.: Nedlho po právoplatnosti uznesenia druhostupňového súdu sa polícia dozvedela, že ďalšia príslušníčka rodiny Veronikinho nebohého otca dobrovoľne skoncovala so životom...

Mgr. Peter Ondera

Cenník inzercie

Typ - umiestnenie	Rozmer	Cena
PR článok stred magazínu	2 x A4	650 €
Druhá strana obálky	A4	570 €
Druhá strana obálky	1/2 A4	280 €
Zadná strana obálky rozšírená	2x A4	700 €
Inzercia vnútorná	A4	360 €
Inzercia vnútorná	1/2 A4	216 €
Inzercia vnútorná	90 x 70 mm	110 €

Podrobnejšie informácie získate v redakcii magazínu. Kontakt mailom, telefonicky, osobne. Kontakt v tiráži.

Dokumenty vo formáte pdf, bez priložených profilov, obrázky v rozlíšení 300 dpi, vo farbe CMYK, spadavka 3mm, odsadenie orezových značiek 5mm. Podklady prijímame elektronickou poštou alebo na nosičoch DVD, CD, najneskôr 14 dní pred uzávierkou.

PREŠOV
Krátka 7

ERA
Kompletné pohrebné služby

**Poskytujeme služby
najvyššej kvality**

NON STOP linka: **0918 560 422**
www.psera.sk

**Pohrebné a cintorínske služby
Peter Pastorok**

Poskytujeme kompletné služby:
Levice, Vojenská 4
Želiezovce, Cintorínska 3
Kálná nad Hronom, Viničná 32

NEPRETRŽITÁ SLUŽBA

Levice - 0917 774 976
Želiezovce - 0908 766 897
Kálná n. Hronom - 0903 729 383

NEZÁBUDKA

**POHREBNÉ SLUŽBY
SPRÁVA CINTORÍNOV**
ŽIAR NAD HRONOM - KREMNIČA
0910 9999 50 0903 508 274

Pohrebné služby LAuK

Jednotka na celom
území okresu Žilina

Európska kvalita
Pohrebné i cintorínske služby

www.lauk.sk

Nepretržitá služba: **0905 431 389**
Kancelária: **41/568 33 34**

III. International Funeral Exhibition

10th - 12th november 2016 - EXPO CENTER - TRENČÍN
SLOVAKIA

**Slovak Funeral significantly connects the western and eastern markets
in the funeral business**

The funeral exhibition target group are funeral professionals and general public

Production

- Padded Supplies
- Cooling and handling equipment
- Boxes for the deceased, coffins, urns

Municipalities, businesses

- Excavation machinery
- Furniture and appliances for funeral homes

Decoration

- Cemetery managing software products

General public

- Floristry, planting on graves
- Maintenance of graves, decorations, accessories

- Mourning music
- Transportation
- Cremation technology
- Stone-care
- Ikebana, garlands, bouquets
- Memorabilia
- Stone, tombs, accessories
- Funeral costs insurance
- Ecology, coffins, urns, cemeteries
- Calligraphy, engraving works
- Sound and lighting equipment
- Rodent, disinfestation, disinfection

Památeční Sklo

se zataveným popelem zesnulých

Vzpomínkové Diamanty

vyrobené z popela nebo pramínku vlasů

Stříbrné Šperky

s dutinou pro vložení popela

Hledáme nové partnery

Memory Crystal má zastoupení již
v 10 zemích EU

V ČR nabízí naše produkty více jak
380 pohřebních služeb

Připojte se i Vy a nabídněte Vaším
klientům exklusivní produkty vysoké
kvality s originálním designem

Designové Urny

ze skla, mosazi, hliníku,
keramiky, mramoru, dřeva,
laminátu a bio materiálů

Memory Crystal s.r.o.
Dubice 32, 47001
Česká Lípa, CZ
+420 487 521 360
info@memorycrystal.cz